HARALAMB ZINCĂ

Primăvara





EDITURA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ
A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

P R I M Ă V A R A

ACEASTĂ LUCRARE S'A TI-
PĂRIT IN 10.500 EXEMPLARE
PE HÂRTIE TIPAR, IN
LUNA APRILIE 1950, LA
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ

Nr. 1341

Clasificare zecimală: 8 R—32

HARALAMB ZINCĂ

PRIMĂVARA

NUVELĂ

EDITURA PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ
A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R.

1. T I N A

Ciorba de fasole pe care a mâncat-o la cantină nu-l săturase pe bătrânul zidar Manoliu. Dar asta nu-l împiedica să cânte. Afurisit mai cânta bătrânelul ăsta care, întrebat odată de un gazetar câți ani are, răspunsese:

— Eu, tovarăşe? Cinci ani!

— Cum cinci ani? Lasă gluma nene Manoliule...

— Auziți fraților? cică să las gluma, se răsti zidarul cu o mânie prefăcută. Vino să-ți spun ceva la ureche.

Și îi țipă atât de tare în timpan, încât gazetarul făcu un pas înapoi.

— M'am născut la 23 August 44... Ei, acum te-ai lămurit?

Cânta Manoliu. Nu ținea seama nici de urechile celor din jur, nici de vocea lui hodorogită, nici de sgomotele deslănțuite ale șantierului, piedici ce se aşterneau, ca o adevărată baricadă, în drumul cântecului. Incercase, mai adinioarea, un dulgher, dintr'un vârf de schelă, să-l potolească, strigându-i: — « Hei, nene Manoliu, opreşte caii » — dar cine să ia în seamă cuvintele acestuia. Drept răspuns porni să se caţăre mai înverşunat spre urechile celui din vârf:

Cine astăzi n'o lucra
Nu-i dăm de mâncare.
Bate, bate din ciocan.

Privindu-l, ai fi spus că bătrânului zidar îi trebue cântecul așa cum îi trebue mistria. Le mânuia pe amândouă cu străşnicie. Ucenicii nu dovedeau a-i da atâtea cărămizi la mână de câte avea el nevoie. Creştea zidul văzând cu ochii. De bucurie, ca și cum cineva l-ar fi împins dela spate, Manoliu ridica și vocea. Dar acum, bătrânului, care trecuse cu patruzeci de ani peste ziua în care își serbase majoratul, i se întâmplă ceeace era firesc să i se întâmple. Vocea trasă ca prin rindea se subția și, în loc de cântec, din gură ieșea un schelălăit de câine călcat pe coadă. In asemenea momente, ucenicii îl auzeau vorbind singur: «*Stai ghinișor, Manoliule, nu sări pârleazul*» și, neputându-se stăpâni, puștii izbucneau în râs. — De rușine, zidarul se prefăcea că tușește. Păcăleala însă nu prindea. Pe zidari nu-i duci cu una cu două. Unul, cunoscut pe șantier ca amator de glume, îi striga atunci:

— Ce-i meștere, s'a deranjat vocea sau ți s'a stricat v'o lampă?

Râdeau constructorii. Dar zidarul Manoliu nu se supăra. Nu! Se scărpina în țepii albi ai bărbii și zâmbind, privea chiorâș la cel care îndrăznise să-l ia în zeflemea.

— Tu erai Pavele? Mi-s lămpile întregi, nu ca la tine, arse de drojdie.

La asemenea răspunsuri nimeni nu se bucura mai sdravăn decât cei doi ucenici. Își dădeau mereu coate.

— Vezi, mă, ce meşter avem noi?...

— Văd, mă. Ăsta nu-i meşter, îi drac... Dar n'apucau bine să-și schimbe gândurile că se și auzea strigătul meșterului.

— Pluton ascultă comanda la mine. Inainte marș... unu... doi...

Cărămizile porneau iarăși. La fel și cântecul. De astă dată, bătrânul era mai prevăzător. Mâinile nu prididean

nicio secundă. Dar oricât de repede îi fu munca, amurgul zilei tot îl ajunse din urmă. Nu se opri decât atunci când trecu Tina prin faţa lui. Cu o mână luă cărămida pe care i-o întindea ucenicul, iar cealaltă, care ţinea mistria, rămase suspendată în aer. Salahoriţa trecu, fără să se oprească, cu acelaş chip posomorît pe care nu şi-l schimbase de câteva zile. Lui Manoliu nu-i plăcea să vadă oameni posomorâţi pe şantier.

— Stai, Tino — se adresă el salahoriţei...

Femeia rămase pe loc. Muşchii umerilor vibrau sub greutatea cobiliţei, în timp ce ochii îi rămâneau tăcuţi şi întunecaţi.

— Ce vrei cu mine? se răsti ea.

— Am o vorbă cu tine. Lasă jos căldările.

— Nu le las.

Şi, parcă înadins, cobiliţa se frământă şi mai mult, încercând mereu şi mereu vigoarea umerilor ei.

— De ce eşti necăjită? — întrebă bătrânul cu o voce blândă.

— Nu sunt necăjită. Lasă-mă să-mi văd de treabă.

Dădu să plece. Zidarul o opri:

— Stai, frate, că vreau să-ţi spun ceva...

Sprâncenele înălbite de colb se arcuiseră într'o firească aşteptare. Tina lăsă cobiliţa să-i cadă la picioare.

— Ţi-aduci aminte Tino, de ziua în care am bătut primii ţăruşi?

— Da.

Işi ridică privirea, lăsând să se vadă, în profunzimea ochilor, o tristeţe pe care nu încerca s'o ascundă. Nici n'ar fi putut. Şi de ce ar fi făcut-o?

Bătrânul meşter o înţelegea. Lui Manoliu îi plăcea chipul ei dârz, sănătos, mereu înfăşurat în aceeaşi năframă cu flori decolorate de soare şi ploaie. Nu-i plăcea, în schimb, durerea care se pitise în sufletul ei, dând ochilor o anumită privire.

— Era un maidan aici. Cu gropi pline de gunoi. Puţea a stârv de câine. Copiii din mahala se uitau urât la noi strigând: « Dece ne luaţi nene, maidanul? Unde o să ne mai jucăm? » Puştii dracului! Dădeau cu pietre după noi.

— Ştiu asta, nene Manoliule...

Voia să scape de vorba lui. Nu pentrucă nu-i plăcea. Dimpotrivă, îi era drag să-l asculte. Dar dacă l-ar asculta până la capăt, Tina ştia că ar izbucni în plâns. Şi nu voia să plângă. N'a plâns niciodată pe şantier. Simţea acum însă că lacrimile se îmbulzesc în colţul ochilor, că o înţeapă.

— Nu despre asta vreau să-ţi vorbesc, ci despre cântecul şi bucuria cu care am pornit la treabă. Cântecul şi bucuria nu s'au stins. Au crescut. Uită-te în jurul tău...

— Mata, tovarăşe Manoliu, nu poţi înţelege, isbucni Tina. E altceva.

Cu o mişcare bruscă ea ridică cobiliţa.

— Ce nu pot înţelege eu? întrebă tot atât de blând, ca la început, bătrânul.

Cu acelaş gest brusc femeia se desprinse de el, ascunzându-şi privirea.

— Inţeleg foarte bine, îi strigă din urmă zidarul. Inţeleg că eşti necăjită, dar că nu şantierul e de vină. Pe şantier se cântă, nu se plânge.

Femeia se vedea acum departe. Apoi dispăru după o schelă. Manoliu îngână ceva, ca pentru sine. Se vedea cât de colo că era nemulţumit. Altfel îşi închipuise el această discuţie. Şi deşi femeia dispăruse, continua să privească în urma ei, nădăjduind că poate, poate se va întoarce.

Un pui de vânt cu mângâieri calde se strecură vioi printre schele, vestind parcă, prezenţa primăverii. Se furişă şi în cămaşa bătrânului zidar, umflându-i-o. Manoliu tresări uşor. Ii plăcea vântul.

Un ucenic tuşi înadins. Zidarul înţelese şi se răţoi scurt la ucenici.

— Hait, ce v'aţi oprit din lucru? Da-ţi-i drumul.

Punea cărămizile, una lângă alta, trăgând cu coada ochiului la soarele ce-şi culegea lumina, pregătindu-se să se lase înghiţit de un cer roşiatic.

La fel şi Tina, urcând schela cu acelaş pas hotărît, avea impresia că urcă să vadă mai bine căscătura cerului. Judecând după pasul ei sigur, după soliditatea cobiliţei pe umeri, n'ai fi zis niciodată că sufletul unei asemenea fiinţe se sbate într'o cumpănă chinuitoare. In Tina se trezea o fiinţă nouă care ei îi era necunoscută şi care, sbătându-se să iasă la iveală, o frământa dureros.

Altădată, salahoriţa, simţind broboanele de sudoare pornite de sub năframă, s'ar fi bucurat, sufletul i-ar fi chiuit, căci îi plăcea munca. Ii plăcea să simtă pe umeri greutatea cobiliţei. Se bucura ştiind că din sudoarea ei şi a altora ca ea se înalţă ziduri, apoi case, apoi cămine pline de gungurit de copii.

Acum, făcea totul aproape mecanic. Işi ştergea fruntea ca broboanele de sudoare să nu i se prelingă pe obraz. Sufletul ei într'o continuă frământare, o împingea mereu spre alte gânduri, nedesluşite, dar ademenitoare.

Iat-o sus de tot. Aude clar fâlfâitul stindardului, aflat în apropiere. Aude această bătaie ca de aripă atât de dragă. De aici de pe schelă cerul pare şi mai îndepărtat. Vede acoperişurile multicolore ale caselor. Forfota străzilor, apoi încă un maidan. «Pe urmă, când vom termina aici, vom începe acolo, — gândea Tina. Iarăşi ne vor înjura copiii, dar pentru ei vom face grădiniţe în jurul caselor».

Priveşte apoi coşurile înalte ale fabricilor, fumul negru destrămat şi dus de joaca vântului. Incearcă să ghicească unde este aşezată o fabrică. O anume fabrică.

A găsit-o, undeva departe, unde creştea amurgul! Intr'un birou, pe care şi-l închipuie într'un anumit fel, încearcă să-l găsească pe el, pe Vlaicu, directorul fabricii şi omul ei. Dar nu şi-l poate închipui. Ii vede doar chipul obosit, măcinând într'una energie din maxilarele lui puternice.

Il simte aproape şi, totuşi, atât de departe. Işi aduce aminte de-o zi. Avea pe atunci zece ani; fratele ei, Nelu, era mai mare cu un an. Au pornit-o amândoi, pe jos, spre satul vecin. Zăpada se topise şi firicelele de iarbă verde începuseră să mijească. Nelu n'avea astâmpăr, făcea câte un pas de credeai că în satul vecin îl aşteaptă turta dulce. Se depărta de Tina din ce în ce mai mult. Cu cât încerca ea să-l ajungă, cu atât mai vârtos se depărta el. Tina se opri la marginea drumului şi începu să plângă şi să strige:

— Hei, Nelu... hei... nu mă lăsa în urmă... ajută-mă...

Dar Nelu nici nu întorcea capul. Mergea, mergea înainte, iar Tinei i se păru că a ajuns atât de departe încât nu-l va mai putea dovedi nicicând...

« Ai rămas în urmă », se svârcolea în ea gândul care încerca să se plămădească cu atâta durere. « Ca şi Nelu, nici Vlaicu nu vrea să mă ajute ». Se întreba ce se va face? Cui să-i ceară sprijinul. Iar lui Vlaicu? Dacă el n'a înţeles să i-l dea singur, la ce bun atunci să-l mai ceară? Doar trăiau de atâta amar de vreme. Şi au mers atâţia ani la un pas. Când s'a întâmplat povestea cu Nelu, ea se înapoiase singură în sat. Asta a fost atunci când era mică. Acum însă, ea simţea că omul nou care creşte în ea, o va ajuta să-şi găsească drumul. Auzea cuvintele lui Neculuţă, din biroul Organizaţiei de Partid de pe şantier. « Clădim acum case, altfel decât în trecut: clădim pentru muncitorii noştri, şi chiar noi, ăştia care punem cărămizile, suntem cu totul alţi oameni ».

Tina rămase sus, pe schelă, până ce răsunară bătăile unui clopot.

Dangătul anunța sfârșitul zilei de lucru și saluta ivirea primelor stele pe cer. Pâlpâiau ce pâlpâiau, apoi rămâneau aprinse, sclipind.

*

Locuiau într'o casă modestă, departe și de fabrică și de șantier. Aveau numai o cameră și bucătărie. Masa o luau la cantină, iar seara, când Tina se întorcea dela lucru, trebăluia prin bucătărie, pregătind ceva de ale mâncării.

Intră în casă cu siguranța omului care știe ce are de făcut. Ii va vorbi așa cum simțea. Ii va spune: « Suntem pe acelaș drum; la capătul drumului ne așteaptă o viață de bucurie. Dar, ca orice drum spre bucurie, e un drum greu. Trebue să te învețe cineva cum să-l străbați. Și suntem învățați. Numai că tu ai prins mai repede și mai mult, pe când eu, precum vezi, nu știu încă atât cât trebue. Tu ești un muncitor calificat, eu nu. Am rămas în coadă și asta ne îngreunează viața. Trebue să ne despărțim. Tu nu te poți opri în loc pentru mine. Tu trebue să mergi înainte. Și eu la fel, dar mai am multe de învățat până ce te voi ajunge ».

Cu acest gând se apucă să-i pregătească de mâncare.

Vlaicu continua să întârzie. In ultima vreme nu venea decât după miezul nopții. Se hotărî să-l aștepte. Privi în jurul ei. Ii veni greu să se obișnuiască cu gândul că mâine se va despărți de această cameră. Aici au îndurat amândoi atâtea și atâtea mizerii. Acum doi ani, într'o noapte de iarnă, camera era ca de ghiață. Veniseră amândoi la lucru. El a întrebat-o:

— Ai adus mălai?

— Nu, a răspuns ea, cu presimțire grea în suflet.

— Nici eu. Nu e mălai; nu s'a dat.

Au tăcut și au adormit flămânzi. Sau în noaptea aceea de Iunie, când el a fost numit director... A venit la ea și i-a șoptit:

— Tino, e adevărat oare că noi *suntem gospodarii bucuriilor și necazurilor noastre*?

— Da, a răspuns ea cu siguranță în glas, deși întrebarea o cam speriase.

— Atunci... atunci... îngână el, Doamne, avem încă atâtea de făcut.

Ea n'a înțeles atunci tâlcul cuvintelor «avem atâtea de făcut», deși muncea din greu, zi de zi.

Tina se apropie de fereastră. Noaptea era neagră și liniștită. Apoi simți în corp o oboseală cumplită. Se trânti pe pat, trase pătura și adormi.

Târziu, auzi pași în curte. Aceiași pași se îndreptară spre ușa casei. Tina recunoscu mersul lui Vlaicu. El se opri lângă ușă, încercă clanța și apăsând intră în casă, călcând în vârful picioarelor. N'a aprins lumina. O geană aurie a lunei strălucea în odaie. Tina nu clinti din loc. El se apropie de partea cealaltă a patului și întrebă în șoaptă:

— Tina, dormi?

— Nu, răspunse ea tot în șoaptă.

Vlaicu s'a trântit în pat, așa îmbrăcat cum era, și începu să-i vorbească.

— Auzi Tino... va fi ceva minunat.

— Nu pricep.

— Fabrica... Fabrica de contoare. Auzi, Tino?... prima fabrică românească de contoare.

Bezna încăperii dădea cuvintelor lui Vlaicu o rezonanță ciudată. Vorba omului era copleșită de fericire. Tina înțelegea acest lucru și se bucura în taină. El continuă:

— Clădirea e terminată. Au sosit din Uniune primele mașini. Băieții n'au vrut să se ducă în noaptea asta acasă. Au și început să le descarce.

Vlaicu tăcu. Ea prinse oftatul uşor al bărbatului.

— Tina!

— Ce-i?

— Crezi că vom reuşi?

— Da, zise ea. Sudoarea noastră e cinstită.

— Acum totul depinde de proiect. Proiectul contorului încă nu e gata.

Vorbeau, mai departe, în noapte, fiindu-le parcă teamă să nu trezească pe cineva cu vorba lor. Sbuciumul Tinei deveni mai usturător. Ființa aceasta nouă care creştea parcă din durerile ei, încerca să se ridice, să-i spună: « Vlaicule, dece nu te gândeşti şi la mine şi la ceeace fac eu, de dimineață şi până seară? Nu vezi că am nevoie de tine? »

— Proiectul... Știi ce e un proiect? Scheletul contorului... al primului contor făcut de noi...

Ultimele cuvinte le rostise cu un glas stins. Tina făcând un efort, se hotărî să-i vorbească:

— Vlaicule, dormi?

— Nu...

— Vreau să-ți spun ceva.

— Spune.. glasul lui părea şi mai stins.

— *Mergem pe acelaş drum*...

Tina îşi auzea vocea şi se mira singură de sunetul ei. Vorbind, parcă îşi elibera sufletul de o povară de neîndurat Avea siguranța că face primul pas pentru a-l ajunge pe Vlaicu din urmă.

— Trebue să ne despărțim; asta am vrut să-ți spun.

Lumina lunei se mistuise. Femeia aştepta. Drept răspuns, însă, Tina auzi respirația greoaie a bărbatului. Brusc întoarse capul spre el.

— Vlaicu...

Adormise. Buzele, uşor întredeschise, pufăiră. Tinei i se păru că şopteşte într'una *contoare... contoare*. Se

ridică din pat şi cu grijă, să nu-l trezească, începu să-l descalțe.

Vlaicu se trezi mai devreme ca altădată. Se ridică din pat grijuliu, să n'o trezească pe Tina. Privi lung la chipul ei care se profila pe fondul alb al pernei. Femeia respira lin, mişcându-şi sânii descoperiți de un capăt al păturii. Vlaicu deschise fereastra. Curtea era cufundată încă într'un somn adânc. Undeva, un cocoş bătea din aripi, neîndrăznind să-şi arunce cântecul.

Se surprinse îngânând: proiectul... Da, lui Vlaicu Negoiță îi dădea cel mai mult de gândit. In urmă cu câteva luni, când într'o şedință de partid, responsabilul Organizației îi puse întrebarea:

— Cui te gândeşti să încredințezi alcătuirea proiectului, tovarăşe Vlaicu? el a răspuns fără să şovăe:

— Inginerului Ionescu.

Responsabilul organizatoric, un om mărunt, cu ochii mereu înroşiți de oboseală, privea spre Stancu, secretarul Organizației de Partid.

— Dar colectivul nostru de ingineri? întrebă el.

— Colectivul?!! Cu colectivul ăsta nu vom ajunge niciodată la capăt.

— Şi cu inginerul Ionescu vom ieşi la capăt?

— E singurul specialist. Nu uitați lucrul ăsta. L-am folosit din plin şi a dat roade. Nu văd pentru ce nu i-am încredința lui proiectul.

— Te-ai gândit bine tovarăşe Vlaicu? îl mai întrebă Stancu.

— Aveți vreo îndoială asupra lui Ionescu? Punând întrebarea, el încerca să surprindă privirile celor din biroul organizației.

Costache, responsabilul cu cadrele, se ridică de pe scaun.

— Nu, începu el. Dar, de îndată ce-i vom încredința o asemenea sarcină, trebue să-l controlăm cum o va

realiza. Ce-i drept, Ionescu a adus unele contribuții la îmbunătățirea procesului tehnic, însă tovarășe Vlaicu, îți mai aduci aminte de felul în care se ploconea el în fața americanului, fostul director al fabricii?

L-a susținut pe Ionescu: vedea în el pe inginerul capabil să dea un proiect bun. Era energic, hotărît. Unele sugestii de ale lui au făcut ca gospodăria întreprinderii să fie mai bună...

Tina oftă prin somn, ceeace-l făcu pe Vlaicu să-și îndrepte privirea spre pat. Femeia dormea, mai departe, țuguindu-și buzele. In obscuritatea camerei, chipul ei apărea livid, măcinat parcă de dureri ascunse. Se aprinse în el dorința de a-i mângâia obrajii, de a simți căldura lor. Treptat însă dorința aceasta se fărâmiță sub ciocăniturile fără de sfârșit ale cuvântului... proiect... proiectul...

...Inginerul Ionescu se lăsă în fotoliul larg de lângă birou. Iși sprijini fruntea în pumnul mic, dând de înțeles lui Vlaicu că e gata să-l asculte.

— Tovarășe inginer, te-am chemat...

Câteva minute de tăcere trecură greoi și obositor. Cutele de pe fruntea inginerului se adânciră. Lui Vlaicu i se păru că îl îndeamnă: « hai vorbește, te ascult ».

— E vorba de fabrica pe care o construim: prima fabrică românească de contoare.

Mirat parcă de noutatea cuvintelor rostite de director, inginerul Ionescu își ridică privirea. Lui Vlaicu i se păru că citește bucurie în ochii lui. Inginerul îngână după el, ca un ecou surd, ce venea de departe.

— Prima fabrică românească de contoare... Dar asta-i ceva minunat— izbucni el în cele din urmă, cu glas puternic.

— Și care cere multă muncă — complectă Vlaicu. Da! Tovarășe inginer, administrația te-a propus pe d-ta ca să pregătești proiectul contorului românesc.

Inginerul se ridică, din fotoliu. Vorbele lui Vlaicu avură efect. Obrajii catifelaţi ai inginerului se împurpurară sau, poate, i se păru...

— Pe mine?!

— Da. Şezi. Ştii, nu e treabă uşoară. Vom îngriji să ai totul la îndemână. E de prisos să-ţi amintesc că Partidul şi Guvernul aşteaptă din partea noastră această mare realizare. Ce părere ai?

Era emoţionat.

— Ceeace îmi comunicaţi... e mai mult decât o bucurie, tovarăşe director, e o sărbătoare. Să lucrez la un proiect de contoare?...

— Primul contor fabricat în ţară, reluă Vlaicu.

— Nicicând n'am visat că voi ajunge să contribui la asemenea lucrări mari. Visurile mele erau întotdeauna mici, mărunte, nu depăşeau o realitate burgheză. Inţeleg, tovarăşe director, înţeleg: confecţionarea primului contor românesc este în primul rând o chestiune de patriotism, de dragoste de ţară, de clasa muncitoare — apăsă inginerul pe ultimele cuvinte. Nu rămâne decât să încep lucrul.

Au trecut patru luni dela această convorbire. Primăvara mai e încă acoperită de iarnă dar proiectul contorului nu a fost terminat. Cu obişnuitul lui calm, Ionescu tărăgăna săptămână de săptămână. Apoi săptămânile se adunaseră în luni. La ultima şedinţă pe care au avut-o, Vlaicu simţi că-şi pierde încrederea în zâmbetul blajin al inginerului. Ba, mai mult, ajunseră la urechile lui unele cuvinte ce-l neliniştea. Oare?...

...Sunetul dureros al unei sirene îl făcu să tresară. Chipul i se eliberă din crisparea ce-l urâţea. Privi la frântura de cer care începu să se lumineze, trase în piept aerul proaspăt şi se hotărî să plece.

II. V L A I C U

Unsprezece ani avea Vlaicu când își părăsise satul. Ii împlinise cu o lună în urmă, tocmai când începuse seceta. Ogoarele stoarse de sângele ploilor, prinseseră o culoare bolnavă. Grâul murise pe câmp, iar cocenii păpușoiului, abia răsăriți, aruncau cu greu o căutătură spre soare, ca apoi, fără vlagă, să se lase mistuiți de arșiță. Vântul parcă uitase drumurile satului. Din când în când câte o frântură de nor lipsit de culoare, se târa greoi pe cerul încins. Atunci plugarii ieșeau în bătătură și căutau îndelung la clăbucul lăptos care se pierdea de cealaltă parte a satului. Cu el parcă se duceau și nădejdile. Și nădejdi erau multe... Cei mai mulți dintre plugari stăteau așa, ceasuri în șir, și ochii lor flămânzi priveau departe, în adânc, acolo unde cerul stătea bot în bot cu pământul. De acolo așteptau să crească nori vânjoși, în putere să aducă în spinare ploaie... multă și grea. In închipuirea lor îi și vedeau urcând vijelios, despicându-și drum cu fulgere. Negri, plini de mânie, înghițeau albastrul cerului, dela un capăt la celălalt. Se întuneca obrazul zilei. Soarele rămânea undeva rupt de pământ... Și stropii mari, reci, răsturnați din spatele lor, cădeau strivind arșița. Auzeau clipocitul apei... și chiotul copiilor desculți care se bălăceau în șanțurile care se revărsau de atâta apă... Auzeau respirația pământului, care prindea viață, legănatul grâului fericit că se joacă cu stropii și cu vântul...

Insă, în ciuda lor, linia orizontului rămânea aceeași. Ba, mai mult se părea că cerul, cu dinți de foc, începuse să ronțăie din pământ, căci văzduhul ardea... Și oamenii își lăsau pleoapele să cadă peste ochii întunecați de atâta durere...

La plecare, tătâne-său i-a făcut rost de o traistă.

— A mea are să fie traista asta?

— A ta...

— Da' e bortilită...

— O cârpim... N'avem ață, da o cârpim...

— Dacă n'avem ață cu ce o s'o coși?

— Cu sfoară...

Vlaicu își privea părintele cu seriozitate. Fața osoasă a tatălui, înegrită de mizerie și de vânt, îl înduioșa. Urmărea, ca o răpitoare, drumul pe care-l făcea o bobiță de sudoare. Creștea parcă pe tâmple. Stătea ce stătea, apoi desprinzându-se aluneca pe obraz și, dacă nu se agăța de mustață, ocolea gura și aluneca mereu, până ce se pierdea în părul stufos al pieptului. In asemenea momente tatăl său îl întreba:

— Ce sgâești așa ochii la mine?...

— Apăi... și se fâstâcea. Ii era greu să găsească răspuns. De sub țoalele țesute din zdrențe, mama iscodea, cu ochii stinși, vioiciunea copilului. Pe când avea doar șase ani scosese dintr'un cuibar un pui de potârniche. Il ținea în căușul pumnului. Iar puiul își plimba neliniștit căpșorul, când într'o parte, când în cealaltă. Simțea în pumn bătaia regulată a inimii. Cioturile aripilor mici și plăpânde încercau libertatea. Vlaicu avea ceva din mișcările puiului de păsărică.

— Traista s'o țiu pe umăr sau pe ciomag?... — întrebă grijuliu Vlaicu...

— Când pe umăr, când pe ciomag, răspunse tatăl, încercând să zâmbească, dar zărind chipul ofilit al femeii, își sugrumă undeva în gâtlej zâmbetul.

— Apropie-te, Vlaicu mamei...

Pelagra făcuse, dintr'o femeie voinică, un schelet pe care-l cocoloșise sub țoale. Când încerca să-și ridice capul, casa se învârtea cu totul, ziua se făcea neagră. Nu mânca, iar atunci când înghițea ceva, dădea înapoi. Apucă să-i grăiască. Vorbea greu, de parcă ridica vorbele dintr'un adânc de fântână.

— Maică, să te ajute Dumnezeu... și Sfânta Precista... Să nu-ți fie teamă de oraș, maică... Să ici în seamă oamenii cinstiți, să te bați cu cei necinstiți... vânduți diavolului. Să-ți faci cruce când treci pe lângă o biserică.

Femeia nu-și termină vorba. I se făcu rău. Dădu afară ceva verde, care-l făcu pe Vlaicu să-și întoarcă privirea.

Părăsi ograda când soarele își pogora, la cap de lume, jăratecul. Disc uriaș — soarele — privit peste uscăciunea satului, părea un nesfârșit hohot de râs. Vlaicu își roti ochii.

Pe pomii scorojiți, frunzele, acoperite cu colb, înțepeniseră. Casa acoperită cu stuf parcă se plecase și mai mult sub greutatea zilei. Pe prispă Bodolan, cu botul pe labe, vlăguit și el, gâfâia, scoțând limba la soare. Satul era pustiu. Oamenii moțăiau, flămânzi, în umbra caselor.

Pe neașteptate se auzi tropot de cal, și din josul drumului ce venea dinspre Călugăreni, se ivi un călăreț. Calul galopa, mușcând cu spume zăbala... In șea, sălta în mișcări regulate, un tânăr... Intr'o bluză cadrilată, desfăcută la gât, purtând o pereche de pantaloni de călărie, trecu prin fața tatălui și copilului, ca un fior de belșug. Colbul drumului, stârnit de copitele calului, era parcă sfidarea aruncată de călăreț satului.

Vlaicu putu să observe cum ochii tatălui se aprind de ură și de mânie.

— Să-i urăști de moarte, Vlaicule, pe cei care nu țin seamă de sufletele noastre, de năcazurile noastre... Auzi, Vlaicule? și să nu ne dai uitării.

L-a petrecut până la cumpănă. Apoi, a rămas așa, parcă prins de valul cenușiu al colbului, care încă nu se potolise. Vlaicu se depărtă din ce în ce mai mult de sat, a cărui sărăcie se ascunsese cu totul în spatele perdelei de praf. Tatăl nu se mai zărea. Acolo, unde fusese înainte soarele, cerul rămase aprins și stropit parcă cu sânge... In întâmpinarea băiatului, venea amurgul care se așeza, ca un giulgiu umed și binefăcător, peste suferințele ogoarelor.

Cuprins de un neastâmpăr ce-i îmbujora obrajii, Vlaicu grăbea spre oraș.

O rudă îndepărtată de-a tatălui îi făcuse rost să intre ucenic la un atelier de instalațiuni electrice și de apă. Se avântă în această lume nouă, cu o bucurie copilărească. Bucuria țâncului care găsește o jucărie neîntâlnită. Privea atelierul și pereții lui căptușiți cu fum cu un aer nespus de grav. Când se întâmpla să rămână singur, ridica cheia franceză și o cerceta îndelung... Incerca să o asemuiască cu ceva din lucrurile pe cari le mai întâlnise, dar nu nimerea. Iscodea satisfăcut orice șurub. Ii plăcea sgomotul uneltelor și nu exista copil mai fericit ca el. Doar uneori, noaptea, după ce termina curățenia în atelier și se lovea cu ochii de cerul înstelat, se întrista pe neașteptate. Gândul o lua razna spre sat și i se părea că aude o talangă sunând în vâlcea. Țopăia în bâtă sau sărea în eleșteu speriind broaștele. Și, când ochii prindeau a lăcrăma, vedea chipul mamei ros de pelagră, brațele roase de boală. Auzea vocea suptă de secetă a tatălui:

— Să-i urăști, Vlaicule.

Așa stătea în pragul cămării care servea de odaie, până când Ioniță, cel de al doilea ucenic, îl bătea pe umeri și-i spunea:

— Iar plângi?...

Vlaicu îi răspundea, printre sughițuri:

— Nu, nu plâng.

— Vin de te culcă...

— Nu, mai stau.

— Știi ce... stai așa... îți cânt ceva...

Ioniță era mai în vârstă decât Vlaicu, cu doi ani. Inalt, cu un păr creț, decolorat, era fiu de muncitor. La patron, venise înaintea lui Vlaicu. Dormeau în aceeași cămară. Și asta îi apropiase mai mult. Ioniță i-a zis din prima zi:

— Să fim prieteni...

— Să fim — dădu Vlaicu neîncrezător din cap.

Când Ioniță spunea: « stai așa să-ți cânt ceva », Vlaicu știa ce urmează. Prietenul se căuta prin buzunare și, dintr'o bucățică de gazetă mototolită, scotea la iveală o drâmbă... O ducea între buze, și, bătând-o cu degetul, scotea din ea sunete melodioase pe care Vlaicu nu le mai auzise niciodată. Stăteau amândoi, în prag, unul lângă altul. Ioniță cânta și Vlaicu asculta...

O adiere ușoară de vânt mișca stelele care sclipeau într'una. Din când în când, câte o stea aluneca sgâriind albastrul închis al boltei. Sgomotele tramvaielor cădeau obosite. Chiotul flămând al unei sirene acoperea pentru câteva secunde cântecul drâmbei. In depărtare, o reclamă luminoasă se aprindea și se stingea fără sfârșit.

Vlaicu avea senzația că în jurul lor nu mai există nimic afară de cântecul drâmbei. Iar atunci când vreun cocoș, zărind dincolo de întunerec chipul zorilor, își arunca strigătul, zicea:

— Și acum, un marș de culcare.

In sunetele drâmbei se ridicau și porneau spre patul din scânduri. Inainte de a se culca, Ioniță scotea dintr'o ascunzătoare o pungulită jerpelită în care ținea câțiva

bănuţi. Ii număra aproape în fiecare noapte şi de fiecare dată spunea cu acelaş glas tainic:

— Mai am nevoie încă de trei lei şi gata muzicuţa: a mea are să fie. Ai auzit vreodată cântec de muzicuţă?

— Nu.

— Păcat...

Oftând, închidea ochii adormind, cu gândul la muzicuţa cu tăbliţe nichelate care trebuia să ia locul drâmbei.

Dimineaţa, cei doi ucenici erau în picioare. Patronul, care stătea cu casa în altă parte a Bucureştiului, îi găsea în atelier. Işi sufleca mânecile şi fără să scoată o vorbă începea treaba. Ucenicii îl ajutau. Când aveau zor mare mai angaja şi câte un practicant...

Patronul, era un om înalt, mai întotdeauna nebărbierit, cu ochi jucăuşi şi blânzi. Ofta des, de parcă l-ar fi ţinut tot timpul un junghi în inimă. Se întâmpla câteodată ca oftând să mormăie.

— Eh, măi băieţi, viaţa... făcea o scurtă pauză ca să spună iarăşi: Eh... viaţa asta...

Cei doi copii ciuleau urechile. Aşteptau vorba patronului despre viaţă. Dar patronul ofta încă odată şi cu asta punea punct. Se cufunda în muncă şi nu-i mai păsa de sudoarea care i se prelingea, în şiroaie negre, pe obrazul slab.

Ioniţă zicea:

— Vezi, mă Vlaicule, patronul vorbeşte singur.

Intr'adevăr, omul ăsta cu ochi de copil, vorbea cu el însuşi.

— Eh, viaţa! spunea el, adresându-se nimănui; făcea apoi o pauză şi continua după aceea: Viaţa e o inimă uriaşă. Ar putea să ne cuprindă pe toţi. Pe mic şi mare. Pe desculţ şi flămând. Dar oamenii sunt păcătoşi. Au pus mâna pe poarta inimii şi nu dau drumul decât celor care vor ei. Eu cred aşa — îşi mai zicea patronul,

mulți se nasc pe pământ, puțini însă pășesc pe poarta asta, către viață... Dece așa? Dece?. Se mulțumea să-și răspundă: Pentrucă oamenii sunt păcătoși... Ei, căci dacă n'ar fi...

Firul cugetărilor acestui om era, mai întotdeauna, rupt de apariția nevestei. O femeie cu talia subțire, fardată, care vorbea repede, de parcă rupea cu dinții bucăți din ficatul bărbatului.

— Ai plecat! — ciocănea ea fără să contenească — ai plecat și nu te-ai gândit la mine... Cu ce să fac aia, cu ce să fac asta... Azi vin la masă Paula și Nicușor... Ai plecat!... Ție ce-ți pasă!...

Bărbatul roșea până în vârful urechilor. Dacă ar fi vrut, cu o singură mână ar fi putut s'o asvârle cât colo. Insă ochii lui de copil clipeau vinovați și rușinați...

— Taci Lizico, sunt ucenicii aici — căuta el s'o potolească.

— Auzi-l!... — izbucnea ea și mai gălăgios — la ucenici se gândește. Pentru mine n'are timp. Să-i ia dracu, și pe ei și pe tine...

Pleca din atelier numai atunci când zărea că obrajii soțului devin galbeni și se umflă de mânie. Patronul apuca din nou pila, dar nu mai putea să lucreze. Cugetarea lui despre viață căpăta o altă formă. Viața i se părea un ghimpe enorm de care cum te apropii înțeapă. Tare mai înțeapă...

Lui Vlaicu îi era milă de acest om inalt și atât de neputincios față de viața lui. Dacă n'ar fi așa de mare, l-ar lua de mână și l-ar aduce să stea o noapte în pragul camerei, să asculte drâmba lui Ioniță.

După un an de zile, perceptorul scoase lucrurile atelierului la mezat. Un toboșar bătea darabanul, iar patronul gemea într'una: « Eh, viața, ce rușine »...

In ziua aia, cuconița Lizica nu apăru în atelier; bărbatul începu să-și caute de lucru pe la alte ateliere.

Dar Ioniță și Vlaicu nu se despărțiră. Cu greu, își găsiră de lucru la un atelier de mecanică. Erau acum cinci ucenici și trei lucrători. Două motoare duduiau într'una, punând în mișcare niște sfredelitoare de fier numite strunguri. Atelierul era mai mare dar mai înecăcios. Soarele nu se furișa decât printr'o ușoară deschizătură a ușii.

Patronul, mic și îndesat, cu o mustață neagră sub nas, când auzea prin duduitul motoarelor, cântecul vreunui muncitor, răcnea din adâncul bojocilor:

— Care-i ăla? Tu-mi erai mă, Petrache?... Paștele mă-tii... Tacă-ți fleoanca...

Vlaicu auzea înjurăturile. Cântecul lucrătorului murea. Patronul ăsta era puternic. Era și el căsătorit, dar nevasta nu-l stânjenea la atelier. Ioniță îl întrebă:

— Ți-e teamă Vlaicule?

— Nu...

— Mie da...

— De ce?

— Că n'am să mai pot cânta la muzicuță. Ioniță reuși până în cele din urmă să-și cumpere o muzicuță. Dintr'un rest de cămașă își făcuse un săcușor și în el păstra muzicuța. Avea foarte puțin timp de cântat. Uneori dorul de muzicuță îi frigea inima ca un jăratec. Atunci, fără să mai țină seamă de patron, se ascundea în closetul din fundul curții, își desfăcea cu degetele tremurânde pungulița și ștergând cu grijă alama strălucitoare, ducea muzicuța la gură. Timid izbucnea o melodie pe care el abia o auzise. Stătea închis până auzea răcnetul patronului răsunând ca niște lovituri grele de ciocan.

— Unde mama lui a dispărut?

— E la closet, don' patron, răspundea Vlaicu.

— Taci mă, te-a întrebat cineva? L-a apucat pântecaria... Dacă vă îndopați până ce vi se întorc mațele pe dos...

Ioniță venea cu pantalonii în mână.

— Ce-i mă, pui de cățea? — îl întâmpina patronul și, fără să mai aștepte vreun răspuns, îl apuca de urechi. Urma o scurtă smucitură, îl purta câteva secunde prin aer, după care îl lăsa să cadă. Ioniță nu țipa, deși ceva, în suflet, i se rupea, plesnea.

Vlaicu privea îngrozit. Iși aduse aminte că într'o noapte Ioniță i-a spus: « Știi, măi Vlaicule, câteodată mi se pare că nu cânt cu gura ci cu urechea... Cu ea prind orice sunet... Noaptea mă trezesc și aud cântece pe care nu le-am auzit.. Zău... nu sunt vorbe. Dacă ar exista semne anume făcute pentru cântece, așa ca literele, ce bine ar fi... Le-aşi scrie iute... Nu-ți sgâi așa ochii la mine. Aşi scrie și sunetele ciocanelor și ale ferăstraielor... Știi, au și ele cântecul lor...»

— Eu n'aud nimic — zice Vlaicu...

— Urechea mea însă aude — continua el. Poate ași scrie și ciripitul păsărilor, sau râsul urâcios al patronului. Simt că dacă n'ași avea urechile astea, n'ași putea cânta...

Ioniță se ținea cu mâinile de urechi. Ochii îi clocoteau de ură. Parcă era un vultur gata să-și înhațe prada. Patronul însă era nemulțumit. In timp ce-l plimba prin aer, simți ceva în buzunarul băiatului.

— Ia fă-te încoa mă...

Iar o să-l apuce de urechi, gândi speriat Vlaicu. Ioniță făcu un pas înainte spre pieptul umflat de mușchi și de slănină al patronului.

— Ce ai în buzunar? N'auzi?

— In buzunar? Nimic!

— Aoleu! Spui și minciuni. Ia adu buzunarul încoa?

Ioniță ezită. Iși apucă cu amândouă mâinile buzunarul strângându-l ca speriat de moarte. Ochii lui căutau chipurile celor din atelier spunându-le: — « Nu-l lăsați să-mi ia muzicuța ». Pe Vlaicu îl trecu un fior de frică

pentru Ioniță, începu să tremure ca un câine bătut de ploaie.

Cu o mână, patronul îl apucă pe Ioniță de pieptarul putred al cămășii, iar cu cealaltă, printr'o smucitură scurtă, reuși să scoată din buzunarul ucenicului pungulița.

— Ititi... din ce cauză nu învață el meseria — grohăi patronul.

Se făcu o liniște de parcă motoarele s'ar fi oprit din alergătura lor. Ochii celor din atelier priveau când la Ioniță, când la muzicuță, când la patron. Fețele oamenilor erau negre iar sudoarea le dădea o strălucire de lac.

Cătând muzicuța pe la încheieturi, patronul suflă în ea, trecând cu buzele dela tonul cel mai de jos până la cel mai de sus... Apoi, fără zăbavă, se îndreptă spre o presă a atelierului.

— Don' patron, ce faceți?...

— Mârâi, pui de lele ce ești?... La mine ai venit să înveți meserie, nu lăutărie — răcni stăpânul desfăcând presa ce scârțâia dureros.

— Lasă-i muzicuța băiatului, meștere — murmură pe neașteptate o voce calmă. Muncitorii înghețară de emoție. Stăpânul se întoarse brusc și urlă mai sălbatec:

— Care-i ăla de-a îndrăznit?

— Eu, Costică — răspunse aceeași voce. Inalt, voinic, cu ochi isteți, Costică era cel mai de seamă lucrător al atelierului. Nu era treabă pe care el să n'o ducă la capăt cu meșteșug. Costică, sufletul atelierului și al motoarelor — îl poreclise Vlaicu în sinea lui.

— Meștere, dă-i înapoi muzicuța! Dece i-o strivești? — continuă lucrătorul de lângă strungul pe care-l oprise...

— Ce te bagi? Te-a întrebat cineva?... Lighioană!... tu le dai de mâncare puturoșilor ăstora sau eu?... Atunci ce mănânci rahat? — mârâi mâniat patronul, băgând în acelaș timp muzicuța sub presă.

— Să-i dai muzicuța înapoi băiatului!

In aceeași clipă se auzi o pârâitură ca de ciolane frânte. Presa strânse cu greutatea ei muzicuța fărâmând-o. Ioniță simți în piept o durere ascuțită, ca și cum inima i-ar fi fost sub presă și nu muzicuța.

In noaptea aceleiași zile, după terminarea lucrului, ceilalți trei ucenici porniseră la hoinărit. Vlaicu și Ioniță rămaseră pe pragul din față al dormitorului comun și vorbeau numai în șoaptă.

— Era singura mea bucurie... Cu ea plângeam, cu ea râdeam — ofta necăjit Ioniță.

— Tu ai urât vreodată? întrebă curios Vlaicu.

— Nu, dar acum parcă am început... să... și ce sunete scotea...

— Cum se urăște, măi Ioniță?...

Dela un timp gândul ăsta îl chinuia mult pe Vlaicu. Crescuse, se cunoștea după pantalonii rămași trei sferturi și după mâinile lungi, ieșite din surtucul strâmt și scurt. Işi închipuia că atunci când urăști trebue să simți ceva aparte, ceva ca o durere grozavă de măsele, că trebue să te miști într'un fel, să vorbești într'un fel...

— Cum se urăște?... Apăi... și după o scurtă gândire Ioniță răspunse. Cam așa... Dacă patronul mă urăște pe mine, atunci ia cu japca bucuria mea și zdup cu ea sub presă. Şi o stoarce, o stoarce până face din ea lacrimă și durere...

Se priviră amândoi de parcă s'ar fi întâlnit atunci pentru întâiași dată.

Vlaicu fu nemulțumit de răspuns...

— Adică, pentrucă eu îl urăsc pe patron, trebue să am suflet să-l bag la presă?

Ioniță dădu afirmativ din cap. Vlaicu însă nu vedea cum poate să-l bage pe patron la presă. Işi închipuia că-i va trebui pentru asta o muncă încordată, o presă mare de tot, și nu vedea cum ar putea-o face singur.

Noaptea era întunecoasă. Vântul lucra de zor. Pale umede veneau din depărtare. Norii negri se așterneau în straturi peste luminile orașului. O jumătate de lună se zbătea din toate puterile să scape din păienjenișul norilor. Se împleticea, aluneca în adânc, ca apoi iar să se arate mai galbenă, cerând ajutorul celor doi ucenici. Târziu începu să plouă. Stropii de apă aduceau cu ei mireasmă de pepene verde, miros de sudoare omenească, lacrimi de bucurie pentru frunzele copacilor, care luptau să mai trăiască.

Treceau zilele. Vlaicu învăța să descifreze tainele diferitelor rotițe ale motoarelor și parcă, cu cât pătrundea mai adânc în manevrarea uneltelor sale, pricepea și mai bine lumina zilei, întunericul nopții. Mult, mult de tot îl ajutase Costică. Vlaicu socotea că n'a mai rămas mult până să învețe tâlcul cuvintelor rostite de tatăl său: «Să-i urăști Vlaicule, să-i urăști». Ioniță însă continua să fie trist. Privea cu ochii nelămuriți în jurul său. Aducea cu un pui de mesteacăn frânt de vânt și bătut de ploaie. Asta dură până într'o zi, când chipul i se lumină așa cum se luminează cerul de vară după furtună. Veni la Vlaicu și-i grăi:

— Mâine-i Duminică: după terminatul curățeniei, mergi cu mine... Să termini din vreme curățenia, auzi?

— Aud, dar de ce?

— O să vezi mâine...

Terminară curățenia devreme. O porniră așa, unul lângă altul. Ioniță era acum puțin mai înalt decât Vlaicu. Amândoi erau voinici...

Toamna năvălise pe toate drumurile. Vânturi reci băteau din cele patru colțuri de oraș. Se cățărau prin pomi, se pitulau prin tufișuri, smulgeau frunzele ruginite, despuind arborii mari și solemni. Rămâneau doar scheletele copacilor, pe ale căror coaste se jucau vrăbii cenușii. Azurul pălise, plumb greu se așeza între

soare și pământ. Undeva, nu departe, la spatele toamnei, iarna aștepta să i se deschidă poarta. Respirația ei rece plutea în aer. Vântul rămânea agățat între tufișurile ghimpoase. Plumbul de pe cer începea să arunce cu bobițe de ghiață. Strada era pustie.

— Mă duci departe, Ioniță?

— Ai să vezi.

Il purta pe străzi îndepărtate. Mergeau călcând frunzele în picioare. Câteva ciori cârâiau în mijlocul străzii și se desfătau ciugulind dintr'un băligar uscat.

Târziu ajunseră într'un cartier, ale cărui case înalte erau înconjurate de grădini cu iarbă îngălbenită și trandafiri îngropați.

— Aici...

— Păi... aici îs ciocoi...

— Stăi... când îți spun.

Se apropiară de un grilaj de fier. Dela grilaj la casa înaltă așezată pe două etaje, nu era decât o mică distanță.

— Ce ai de gând, măi Ioniță?

— Așteaptă...

— Tu nu ești întreg la cap. Zău mă... Nu cumva ești tralala?...

— N'am înebunit, mă... așteaptă și o să vezi...

Nu trecu mult timp și dela o fereastră a primului etaj răsunară câteva acorduri de pian...

— Acum... acum, măi Vlaicule... îl scutură puternic Ioniță. Vocea lui era cutreerată de emoție.

— Ce-i mă?... întrebă și mai mirat Vlaicu.

— Ascultă!

Sunetul acordului răsună ca bătaia unui clopot de argint, tras în miez de noapte. Cântecul porni mai întâi domol, apoi se avântă și crescu, înecat parcă în entuziasm. Apoi crescu. Entuziasmul deveni bucurie. Sunetele se risipeau, ca apoi reîntâlnindu-se, să curgă precum un izvor de apă cristalină peste pietre albe de munte. Și

melodia urca, urca mereu, fâlfâire de aripi uriaşe, de vultur pornit către inima văzduhului.

Vlaicu privi în adâncul ochilor lui Ioniță. Străluceau de bucurie, de viață, de tinerețe...

Incremenit, Ioniță vedea cântecul, așa cum pot fi văzute pe cer culorile curcubeului în stropii de ploaie. Ioniță căsca ochii. Cântecul frânse parcă toamna în două și alerga cu primăvara în ochi, în întâmpinarea oamenilor... Obrajii scofâlciți de mizerie ai oamenilor căpătau culoare. In ritmul cântecului, viața creștea ca o horă uriașă. S'au prins în acea horă toți oamenii cu mâinile aspre. Râsete. Râsete. Chiot de muncă... Trăiește, omule... luptă, omule... urăște... iubește... parcă îndemna într'una pianul. Şi motorul şi sculele au prins chip şi râd de patronul rămas, undeva, în toamnă.

Ioniță căscă și mai puternic ochii... Nu voia să-i scape nimic. Iată, acum cântecul urcă un munte al cărui pisc abia se zărește. Ioniță gâfâie, i-e teamă ca nu cumva să se poticnească. Cântecul urcă, a ajuns, e aproape de albastrul cerului, de soare... Cu ochii plini de bucurie privește în poalele munților unde hora vieții își continuă, mai fierbinte jocul.

Când cântecul pianului se stinse, Ioniță tresări. Plumbul cerului se aşternea din nou peste sufletul și ochii lui. Era din nou toamnă. O frunză galbenă îi căzu la picioare. O ridică, îi privi nervurile sfâșiate. Ioniță se apropie de grilajul de fier şi parcă ar fi vrut să strige ferestrei:

— Mai cântă!

Dar grilajul ruginit îl făcu să-şi sugrume strigătul.

Se întoarse către Vlaicu şi murmură: « Să mergem, Vlaicule ».

Vlaicu tăcea. Inţelegea puţin din cântec. Mai mult înțelegea din ochii lui Ioniță. Au umblat aşa, fără noimă,

până se pornise să plouă. Inainte de culcare Ioniță i-a șoptit trist lui Vlaicu:

— La ce naiba mai trăim?

Iși înfundă capul în perna murdară și începu să plângă.

In iarna aceluiaș an, Ioniță și încă doi ucenici se îmbolnăviră de tifos exantematic. Au fost internați la un spital dela marginea Bucureștilor. Vlaicu se ducea aproape în fiecare seară la spital. Privea pe fereastră. Vedea chipul îmbujorat de febră al prietenului, care-i zâmbea încrezător — « Nu-i nimic, Vlaicule, trece și asta ».

In una din zile, Vlaicu, privind pe fereastra salonului, nu-l mai zări pe Ioniță. In patul lui era un alt bolnav. O soră l-a anunțat că Ioniță nu rezistase crizei, murise.

Intorcându-se în atelier el își lăsă capul pe pieptul lui Costică și începu să plângă.

— A murit Ioniță.

Lucrătorul l-a privit drept în ochi.

— Ioniță n'a murit... Ioniță a fost omorît...

— Omorît...?! Vorba asta îl sperie. Cum omorît?

— Da, omorît, Vlaicule... L-a omorît patronul. Viața... viața de mizerie pe care o ducem noi și viața de huzur pe care o duc ei, stăpânii...

Din ziua aceea, Vlaicu nu se mai putea uita în ochii patronului. Se ferea de el ca de un criminal ce stă la pândă să ucidă ucenicii.

Veni încă o primăvară. Soarele prinsese curaj. Incălzit, pământul prindea viață. Iarba, cu un murmur ușor, își arăta colțul. Mugurii castanilor se umflau și plesneau. Flori albe ca niște ciorchine creșteau din ramurile lor. Din când în când, pe lângă nori roteau cocorii ca niște aripi albe. Roata lor căuta parcă locul unde primăvara era mai coaptă. Cârdul însă se depărta, ferindu-se parcă de fumul negru și înecăcios al fabricilor.

Vlaicu privea primăvara şi nu se simţea de loc singur. Şi în el înfloreau forţe proaspete. Trăgea în piept mireasma primăvăratecă şi parcă patronul părea mai mic şi mai ofilit. Asta îl făcea să surâdă într'una.

Cam pe la începutul lunii Aprilie, Vlaicu primi vizita tătucului său. Se împlineau doi ani de când nu-l mai văzuse. Purta pe umăr un cojoc jigărit şi căta mereu la picioarele desculţe şi crăpate de pietre. Imbătrânise. Şi ochii parcă i se pierduseră undeva, în adânc. Când prinse a vorbi, nu-şi mai putu stăpâni lacrimile.

— S'a dus măicuţa Vlaicule... s'a dus, Vlaicule... Nu mai este...

— Mămuca — izbucni Vlaicu.

— Incepuse să clănţăne cuvinte pe care — Dumnezeu s'o ierte — numai ea le pricepea. Doftorul zicea că trebue dusă la oraş, la balamuc. Dar n'a apucat mămuca. Cam pela asfinţit de soare ochii i s'au stins... N'am avut nici de lumânare... Iartă-i Doamne păcatele — mai zise bătrânul şi cu degetele înegrite de jeg prinse a-şi face semnul crucii.

Vlaicu se ridică de pe bordura trotuarului. Ochii îi erau aprinşi de mânie. In faţa lui, oraşul se înălţa mare şi de neclintit. Vlaicu simţi pentru întâia oară dorinţa de a lovi. Simţea că ceva în jurul lui trebue dărâmat. Nu ştia ce. Işi strânse pumnii. Pumnii lui mici cu palme bătătorite.

Pe acea vreme ar fi fost prea timpuriu a spune că Vlaicu urăşte. Iubirea sau ura, ca să fie una cu sufletul omului, trebue, asemenea unui bob de grâu, să încolţească şi să prindă rădăcini. Ceeace încă nu se întâmplase cu Vlaicu.

Abia atunci când fu angajat ca practicant la secţia mecanică a fabricei « Standard S. A. » începu să înveţe ce înseamnă a urî şi a iubi.

Când se angajă la fabrica aceasta cu mii de muncitori, sufletul lui Vlaicu era ca o fâşie de ogor, pe care

necazurile răsturnaseră brazdă adâncă şi care era parcă în aşteptarea seminţei. Aceasta nu întârzie prea mult. Sământa fu aruncată de bătrânul muncitor Chiril.

Vlaicu începu să priceapă multe. Acolo unde nu înţelegea, îl ajuta bătrânul Chiril care-i spunea:

— Un om mare spunea că muncitorul, ca să-şi pună capăt mizeriei, trebue să înveţe... să înveţe şi încă odată să înveţe...

Puţin câte puţin, el începu să înţeleagă glasul muncii, începu să vadă în toate motoarele din fabrica în care lucra el, în toate motoarele din miile de fabrici, un singur motor care duduia necontenit, punând în mişcare curele de transmisie care, la rândul lor, împingeau omenirea înainte. Pe ogorul mănos al sufletului creşteau din belşug holdele urii şi odată cu ele şi holdele iubirii. Un gospodar bun se îngrijea de aceste holde — Partidul.

...Pe Tina a cunoscut-o cu un an înainte de izbucnirea războiului. Vlaicu, care avea doar douăzeci şi patru de ani, mai păstra o meteahnă din copilăria îndepărtată. Ii plăceau horele. Aşa că în amiezele zilelor de Duminică, pornea în căutarea «locurilor de joc», care se găseau întotdeauna la marginea Bucureştilor.

Se apropia de grupuri cu o emoţie care aproape îl gâtuia. Stătea de o parte şi asculta vorba oamenilor:

— Uite-i împreună... Vai dragă, cine ar fi zis, spunea o voce de fată...

— A strâns-o. Ii suceşte şi ăsteia capul... beţivanul dracului, răspundea o altă voce...

— Haideţi fetelor la joc... Someşanca...

— Lasă-le că's fete mari...

— Huo... gura, spurcatule; la maidan cu tine...

Sau, când se pornea jocul nu-şi lua ochii dela cerc. Clarinetul scheuna ca un câine călcat pe coadă, trompeta spărgea urechile jucătorilor, iar toba scotea sunete

înfundate. Colbul se ridica spre soarele care cădea către asfinţit. Fete şi băieţi băteau pământul. Cineva striga cât îl ţinea gura:

— N'o 'nvârti pe lelea iute...

Urma un alt vers care le făcea pe fete să şoptească.

— Afurisitul... bătu-l-ar ploile şi vântul că spurcată gură mai are.

Dar când jocul se încingea mai abitir, o voce de ardelean striga ca şi cum ar fi vrut să-l audă cineva care stătea de o parte:

Tare îmi taie cuţitù
Că l-am ascuţit amù
Pe tocilă la morar
Să tai pielea la jândar...

Fetele se îmbujorau. Se răspândea un miros de sudoare. Băieţii, din când în când, se pierdeau cu mâinile pe după şolduri, iar fetele se răsteau:

— Ia mâna... de nu vrei să-l vezi pe Sf. Gheorghe venind călare.

Jucau până ce clarinetul răguşea deabinelea. Asta se întâmpla deobicei când întunericul nopţii învăluia hora, venind în ajutorul băieţilor. Perechi-perechi se pierdeau care încotro.

Vlaicu pornea şi el spre casă. In sinea lui era mulţumit. Nu putea să-şi explice însă prea bine faptul că-i plăcea să stea aşa, ore întregi, să asculte şi să privească. Clocotul oamenilor prinşi la joc era atât de ademenitor. Un clocot sănătos.

Intr'una din aceste Duminici, când jocul era în toi şi veselia cuprinse toată roata, se trezi râzând lângă o fată. Fata care râdea şi ea, după îmbrăcăminte părea să fie o servitoare. Se surprinseră râzând şi veselia lor se

potoli treptat... Vlaicu nu-și lua ochii de la fată, care, pe neașteptate, se răsti la el:

— Ce te uiți așa la mine?... Ce-ai văzut?...

Era glasul omului turburat de un fior tineresc. Sprâncenele ei negre rămaseră pentru o secundă arcuite. Vlaicu se fâstâci...

— N'ai decât, uită-te — i-o luă înainte fata...

Dar nu se rupse de lângă Vlaicu. El o privea cu coada ochiului, mustrându-se, în sinea lui, că s'a zăpăcit atât de repede. Chipul fetei avea ceva atrăgător, ceva care te îmbia la viață. Iși luă inima în dinți și o pofti la o sârbă. In tot timpul jocului, simți ochii fetei care-i cercetau fiecare cută a obrazului. Când terminară, un flăcău, înalt și voinic, începu să-i dea târcoale. Il privea pe Vlaicu, pe sub streașina sprâncenelor, de parcă i-ar fi spus: « Mi-ai suflat-o, nătărăule. Bagă de seamă să nu-ți numeri măselele ».

— Nu-l lua în seamă, îi șopti fata, și-l trase după ea.

La spartul jocului, porniră împreună. Zăduful de peste zi nu se stinsese. Vlaicu simți cotul ei lângă al lui. La joc îi simțise și respirația sânilor. Cum să înceapă? In sfârșit se hotărî:

— Cum îți zice?

— Mie? Tina...

— Tina!!!... Pe mine mă chiamă Vlaicu...

Și merseră așa iarăși o bucată de drum fără să scoată o vorbă.

— Știi să joci Crișanca? — întrebă ea.

— Da...

« Tare prost mai trebue să fie — gândi Tina — nici nu se află un asemenea joc. Și nici măcar de mijloc nu știe să apuce ».

— Unde lucrezi? întrebă Vlaicu, după un timp.

— Eu?... La zidărie... Duc cărămizi... Da' tu?

— Muncitor... la o fabrică...

Duminica următoare Vlaicu a luat-o pe Tina mai de vreme dela joc... A purtat-o de mână, printr'un parc. Seara a întrebat-o iarăşi:

— Tina... trăieşti singură?...

— Da, n'am pe nimeni...

Vlaicu se uită în ochii ei. Erau sinceri. Pe buze numai îi atârna un zâmbet trist.

— Vrei să trăim împreună? Vorbi apoi mai hotărît. Să ne luăm?

Sângele năvăli în obrazul Tinei. Fără să-şi piardă cumpătul îi răspunse.

— Aşa sunteţi voi...

— Care voi?

— Voi... bărbaţii... vă luaţi de câte una... Ii învârtiţi capul cu vrute şi nevrute... Şi apoi o lăsaţi cu buza friptă...

— Tino... vorbesc serios... Ne luăm cu cununie.

Nu trecură multe zile după asta şi Tina se mută în camera lui Vlaicu aducând cu ea o boccea de lucruri. Aduse şi o pernă şi un tablou. Aşa a început traiul lor. El muncea în fabrică iar ea la zidărie.

Nu se înşelase asupra Tinei. Se potriveau. Munceau din zori şi până în seară. Iar atunci când se întâlneau, puneau amândoi mâna şi orânduiau prin cameră. Vlaicu curăţa cartofii, ea aţâţa focul. Seara scoteau scaune în faţa uşii şi stăteau, el mângâindu-i părul, ea numărând stelele. Ii povestea Tinei tot ce învăţa dela moş Chiril. Un lucru însă nu-i mărturisise. Că la ultima chenzină a dat patruzeci de lei pentru Ajutorul Roşu. Ascultându-i vorba, Tina îi spunea:

— Câte lucruri frumoase ştii tu, Vlaicule. Doar n'ai mai multă şcoală ca mine...

— Acolo unde-s muncitori mai mulţi, acolo oamenii învaţă mai multe...

— Câteodată pofta de învățătură îmi frigea sufletul... N'am avut parte... Știu bine să dau cărămizile la mână... Să car găleți cu... Atât... Oare copiii noștri tot așa o soartă o să aibă?... Mă tem de război... Vlaicule...

Vlaicu ofta... Auzea cuvintele lui moș Chiril: «De război nu scăpăm... El duce la revoluție».

— Război va fi... Dar soarta copiilor noștri va fi alta... Mai bună... Căci va fi... (aici Vlaicu ezită) va fi revoluție.

— Ce?...

— Revoluție...

— Mi-e frică, Vlaicule, de revoluție...

Zilele treceau cu bucurii și necazuri. Toamna grea se abătea peste primăvara oamenilor. Războiul se deslănțui cu toată violența. Ardeau orașe, sate, oameni, înfloreau gropile comune. Vlaicu fu mobilizat pe loc... Tina, însărcinată, rămase fără de lucru.

— Ce ne facem Vlaicule? întrebă ea disperată.

— Om ieși la capăt!... Năcazul nu-i numai al nostru...

— N'o să avem nici de scutece...

Vlaicu nu-și găsea locul. Nu mai mânca. Rupea dela gură să-i ducă tot Tinei... Copilul întâi de toate — își zicea în sinea lui. El trebue să apuce revoluția.

Tina încerca să fie cât mai puțin pretențioasă. Totuși, hrana era insuficientă. Țâncul o ghiontea, nedându-i astâmpăr. Tinei îi era prea des foame. Iarna bătea la ușă. Tina număra într'una zilele. Se apropia termenul.

Iarna însă i-o luă înainte. Se năpusti zdrobind toamna cu nămeții vijelioşi. Intr'o zi și o noapte înfundase străzile. Işi vărsa vifornița mânia, de parcă ar fi vrut să sperie războiul. In una din aceste zile, o apucă pe Tina durerile facerii.

Vlaicu, venind dela lucru, o găsi în pat pradă durerilor. In cameră, gerul se cuibărise deabinelea. Ii șopti în scrâșnet de dureri:

— Nu mai pot, Vlaicule...

Vlaicu se simți parcă cuprins de amețeală. Işi zicea într'una, că nu trebue să-şi piardă capul. Să facă mai întâi focul... Sparse cele două scaune. Incinse soba...

— Nu mai pot, Vlaicule... Dă fuga și chiamă o vecină, Vlaicule...

Vlaicu ieşi afară și, înfundându-se în zăpada înaltă, se îndreptă spre prima casă. Femeia chemată își puse o broboadă și îl urmă...

O găsiră pe Tina cu ochii ieșiți din orbite. Scrâșnea din dinți... Era într'un lac de sânge...

— Intoarce-te, Vlaicule — îi șopti vecina.

El simți mirosul cald de sânge. Se întoarse și se îndreptă spre fereastră. Geamurile erau de ghiață. Vifornița vâjâia, lovind cu nămeți sticla... Femeia gemea sfâșietor. Vlaicu își strânse pumnii .« Cât de greu ne naștem și trăim». Tina gâfâia... gâfâia... târziu auzi un scâncet...

— Dă-mi ața...

— Ce e?... întrebară amândoi odată...

— Băiat, răspunse vecina...

Scâncea copilul. Camera friguroasă parcă se încălzea sub chiotul pruncului. Palidă, ca de moarte, Tina, zâmbea.

Bucuria îl împinse pe Vlaicu să spargă și masa pe care o băgă în foc. De căldură, ciorchinii de pe geamuri se topeau și mureau duși de pârâiașele de apă. Vifornița dădea într'una târcoale ușii și ferestrei.

A treia zi copilul muri. Camera îngheță. Tina și Vlaicu nu-și mai luau ochii dela mototolul de carne

vânătă. Afară, viforul, de oboseală, se împleticise și căzu. Ningea. Fulgii de nea cădeau lin ca niște bucăți de vată peste rănile oamenilor.

O cută adâncă se săpase pe fruntea tânără a lui Vlaicu. După moartea copilului, el porni pentru întâia oară să împartă manifeste...

III. INGINERUL

Vlaicu intră în curtea fabricii. Dintr'o căutătură, cuprinse orizontul. Norii cenuşii încremeniseră şi albastrul cerului părea peticit. Mugurii singurului copac din ogradă plesniseră, lăsând să mijească frânturi de frunze care, în bătaia soarelui, păreau cioplite din cleştar. Dinspre atelierul de fierărie răbufneau fără încetare, strigătul de durere al nicovalei, chiotul victorios al barosului şi respiraţia greoaie a foalelor.

Primăvara pătrunsese şi în sufletul lui Vlaicu. I se părea că anotimpul înmuguririi nu se va termina niciodată, pentru el, pentru Tina şi pentru toţi cei din jur.

«Am devenit visător, se mustra el. Mai bine să grăbesc pasul».

N'apucă să intre bine în secţia de mecanică când se auzi strigat...

— Tovarăşe director... tovarăşe director...

Se întoarse şi văzu venind în goană spre el pe Mitru, un flăcău înalt, vânjos, cu braţe lungi şi puternice. Mitru nu purta freză. Nouă luni pe an se tundea cu maşina zero, iar vara, când arşiţa era necruţătoare, îşi rădea capul. Vlaicu se miră mult văzându-l în fabrică: ştia că Mitru lucrase toată noaptea la descărcatul maşinilor sosite pentru fabrica de contoare.

— Ce-i Mitrule, nu te-ai culcat? îl întrebă Vlaicu.

— Aşi dormi, tovarăşe director, dar nu-i chip.

Vlaicu îi privi maxilarele, pe care le găsi mai puternice decât ale lui. In ochii lui Mitru ardea din adâncuri o luminiță primăvăratecă.

— Am terminat cu descărcatul. Teribile mașini, tovarășe director! Teribile...

Mitru ar mai fi vrut să spuie ceva, dar se temea ca directorul să nu-l ia drept un copilandru. Când a văzut freza sovietică, emoția pusese complet stăpânire pe el. Privise lung mașina. Apoi se apropiase și începuse s'o mângâie. Se și vedea lucrând la ea și se bucura în taină.

— Dece nu te-ai dus să te culci? îl întrebă mustrător directorul.

— Așa am hotărît în zori. Niciunul din cei care au lucrat la descărcat, nu s'a dus acasă, îs în fabrică.

— Foarte rău, continuă Vlaicu... Dar, ce vrei? De ce m'ai oprit?

Mitru își lăsă capul pe piept ca apoi să și-l ridice iarăși.

— Tovarășe director, am de făcut o întrebare.

Glasul lui părea mai stins.

— E adevărat?

— Ce să fie adevărat?

— E adevărat că... Mitru ezită și privi lung în ochii directorului. Că... pe degeaba am descărcat mașinile?

— Cum pe degeaba, Mitrule?

Băiatului i se îmbrobonise fruntea de sudoare.

— Că n'avem proiect... că fără proiect nu putem face contoare...

Mitru rostise ultimele cuvinte cu un tremur de disperare. Privea la Vlaicu, cerându-i parcă să spună că nu-i adevărat, că proiectul există, că nu mai rămânea decât să se instaleze utilajul și să fie pus în mișcare...

La rândul lui, Vlaicu gândi că întrebarea asta nu era numai a lui Mitru ci și a celorlalți muncitori din fabrică. Răspunse fără ocoluri:

— Da, Mitrule. Incă nu avem proiectul gata.

— Atuncea, nu-i minciună ce ne spunea Costică dela asamblare?

— Ce spunea Costică?

— Că pe degeaba ne batem capul cu contor românesc, că — zicea el — numai americanii sunt în stare de așa ceva. Nouă — mai zicea Costică — ne șade bine numai cu prășitul păpușoiului. Când am auzit așa, mi s'a făcut negru în ochi și m'am repezit la el. Zic: « Mă! dau cu tine de pământ! De unde știi tu că pe noi nu ne duce capul la așa ceva?» Zic: «Astea-s vorbe veninoase». «Veninoase!!» îmi răspunse el, «ce crezi că le-am scos din burtă? Mi le-a spus un om mare». «Care-i omul ăla mare?», îl întreb din nou. Zice el: « Om priceput»... dar n'a vrut să-i spună numele. Atunci s'au strâns ceilalți băieți în jurul lui și au tăbărît pe el: « Spui ori nu?». Că câr, că mâr, că a glumit. Costică voia s'o șteargă. Atunci s'a repezit la el Mitică dela fierărie: « Mă, noi te cunoaștem pe tine dinainte. Tu să ne spui acum cine ți-a spus, că altfel...» și i-a băgat pumnul sub nas. Când s'a văzut încolțit, Costică a spus: «Inginerul Ionescu»...

— Inginerul Ionescu!? îngână Vlaicu.

— Da, Ionescu, confirmă Mitru.

— Unde-i Costică?

— E singurul care s'a dus să se culce. Noi n'am vrut să-l credem. Inginerul doar îi cu proiectul. Atunci Mitică l-a luat din nou în serie: «mă, câine, mă... când ți-a spus inginerul una ca asta?» A început să tremure: «Zilele trecute am lucrat cu el; mi-a dat să-i fac o piesă ».

Vlaicu simți adierea unui vânt, care împrăștia, încetul cu încetul, o ceață care mai plutea încă undeva, în mintea lui. Și cu cât întrezărea mai clar seninul de dincolo de ceață, cu atât înțelegea că săvârșise o gravă greșală în munca lui. Izbucni:

— Nu, Mitrule, Costică n'are dreptate. Vom face contoare, auzi? Vom face contoare românești, în ciuda celor care se pun împotrivă.

Cuvintele lui Vlaicu răsunaseră hotărît, pline de entuziasm. Un entuziasm care-l făcu pe băiețandrul din fața lui să râdă și să-și arăte dinții puternici.

— Și eu cred tot așa, nene Vlaicule... tovarășe director, se corectă el imediat. Am poftă să învăț, să învăț mult, să mă fac și eu inginer... Atunci... aș spune că nu există mașină pe care n'am putea-o face și noi. Mitru se opri brusc. Ochii lui priveau rugători la Vlaicu. « Zău, nu mă lua drept copil. Asta am simțit, asta am spus». Se despărțiră.

Primul gând al lui Vlaicu a fost să treacă pe la biroul de studii, să-l caute pe inginerul Ionescu. Un gând prevăzător îi șoptea însă, că trebue să lucreze cu tact, că nu trebue să dea nimic în vileag. Și cu cât înțelegea mai bine tâlcul amânărilor inginerului, cu atât și ura lui devenea mai înverșunată. Stăpânindu-se, deschise ușa biroului. Câțiva ingineri, pe care Vlaicu îi cunoștea foarte bine, priveau pierduți într'o visare fără de sfârșit. In picioare nu stătea decât inginerul Staicu, șeful secției mecanice, care cerceta o schiță. La intrarea directorului, inginerii tresăriră. « Puturoșii, dorm», gândi Vlaicu în sinea lui. Intrebă:

— Inginerul Ionescu nu-i pe aci?

— N'a venit încă, răspunse Staicu, din colțul în care se găsea.

Privirile lor se ciocniră. Directorului i se păru că omulețul ăsta, pe care nu putea să-l sufere, pătrunsese în taina frământărilor lui. « Ciudată privire» își spuse el. « Intelectualii ăștia parcă se pricep la toate, așa te privesc».

— Când vine să-l trimiteți la mine.

Spuse numai cuvintele acestea și părăsi încăperea cu aceleași mișcări scurte.

In biroul său îl aştepta Gheorghe, preşedintele Comitetului Sindical. Scund şi îndesat, avea o chelie care transpira într'una. Era calm. Prea calm. Nu se grăbea niciodată. Dacă cineva dela Uniunea Sindicatelor îl sfătuia: «trebue acţionat rapid fără multă vorbărie», Gheorghe râdea şi îşi ştergea sudoarea. «Lasă, lasă, ştie neica ce are de făcut», răspundea el molcom. Mai avea încă o meteahnă. Vâna în şedinţe cuvintele radicale. Astfel puteai să ştii dela o şedinţă la alta ce cuvinte a mai prins.

— Ce mi-i şi cu tineretul ăsta, începu Gheorghe, scoţându-şi batista. Auzi, îl ştii pe Pandele? Pandele boxerul... dela bachelită? Hop, că are şi el un plan, o creaţie.

«O să mă ţină oare mult Gheorghe?», gândi Vlaicu, începând să dea semne de nerăbdare. Poate că ar trebui să-i spună şi lui întâmplarea cu Costică. Nu, în niciun caz înainte de-a spune Organizaţiei de Partid!

— Toţi vor să revizuiască fabrica. Ba că aici nu-i bine aşezată, ba că «nene Gheorghe am o descoperire»... Inţeleg descoperire, da să fie odată descoperire. Da, dar i-am zis-o: «Tu să-ţi vezi de presă şi de mănuşile tale de box».

Vlaicu nu înţelegea nimic din toată vorbăria lui Gheorghe. Gândurile lui alergau când la proiect, când la Ionescu, când la Mitru şi sângele parcă-i devenise o şuviţă de ură, care se plimba prin tot corpul.

— Dacă e nevoie, mi-a mai zis boxerul, mă duc pân' la tovarăşul Gheorghiu-Dej.

Gheorghe se opri ca să-şi şteargă fruntea îmbrobonată cu sudoare, apoi reîncepu:

— Am auzit că m'ai căutat ieri.

Vlaicu se ridică. Il scrută cu ochi mânioşi.

— Da. E vorba de şcoala de calificare profesională... Cadrele pentru fabrica de contoare trebue să-şi îmbunătăţească munca.

— In ceeace priveşte Sindicatul, se ocupă.

— Să se ocupe mai mult, frecvenţa lasă de dorit. Apoi e nevoie să mai atragem elemente tinere, cât mai multe.

— Elemente?!! Noi n'avem încă proiectul.

— Cadrele trebue să le avem însă pregătite.

— Ce te răsteşti aşa la mine? roşi Gheorghe. Am înţeles.

— Mai e încă o problemă. — De astădată glasul directorului răsună mai blajin. — Problema avansurilor, care e strâns legată de gestiunea întreprinderii. Pentru o gospodărie chibzuită, trebue să oprim odată pentru totdeauna avansurile.

— Ce? izbucni Gheorghe, făcându-se mai roşu decât înainte. Să opreşti avansurile? Asta-i curată... se opri înghiţindu-şi cuvintele.

« Vlaicu ăsta, parcă a uitat complect că oamenii au greutăţi... că-i dau zor pentru îndeplinirea planului. A, nu, Sindicatul în niciun caz nu va fi de acord» — gândea Gheorghe...

— Da, să oprim avansurile — răspunse răspicat Vlaicu.

— Nu, asta ar lovi direct în viaţa muncitorului...

— Ştii cât datorează întreprinderii fierarul Nicula? Nu... Şaisprezece mii lei. Ai auzit... şi nu e singurul care are un asemenea avans. Tu ştii foarte bine că avansurile erau o momeală a directorului american. Avansurile erau împotriva intereselor noastre. Eram mereu datori.

— Să ridicăm problema la Partid.

— Am discutat cu Stancu; el e de acord. Va supune biroului propunerea administraţiei.

— Nu, aşa ceva e de nerealizat.

— Administraţia propune şi susţine acest lucru; nu rămâne decât să convocaţi Comitetul Sindical şi să vă formaţi un punct de vedere...

— Bineee...

Gheorghe se ridică iritat, își căută batista în buzunar, fără să și-o găsească.

— Bineee... o să chemăm și Uniunea...

Telefonul sună. Dela celălalt capăt al firului se auzi vocea secretarei:

— Inginerul Ionescu întreabă dacă poate veni.

— Da — rosti Vlaicu tăios și așeză receptorul la loc. Cu mâna leoarcă de sudoare, Gheorghe strânse mâna lui Vlaicu și părăsi biroul.

Abia acum, rămas singur, Vlaicu putu să-și dea seama cât e de agitat. I-ar veni mai la îndemână ca, în momentul intrării inginerului, în loc să-i vorbească domol, să se repeadă la el, să-l apuce de piept și să-l scuture, să dea cu el de pământ. Să-i ceară să mărturisească totul. Aprinzându-și o țigară se apropie de fereastră.

Mitru străbătea curtea în fugă, pe semne spre secția de bachelită. Umbra copacului se scurtase, iar frunzele fremătau atinse de vânt. Privindu-l, Vlaicu avu o ușoară tresărire. Ciudat se mai împleteau greutățile muncii cu primăvara, cu lumina ei, cu frunzele astea care abia se mișcă. Nu-și recăpătă calmul decât în momentul când auzi vocea lui Ionescu.

— Bună ziua, tovarășe director...

— Noroc — răspunse Vlaicu.

Zâmbea, ceeace-l făcu și pe Ionescu să-și lungească gura și să-și înalțe urechile.

— Bine dispus, tovarășe director?...

— Primăvara... Ei, ce mai e nou?

Ochii lui suprinseră mâinile inginerului care agitau un sul de hârtie de calc, neștiind ce să facă cu el. Ionescu lăsă să-i cadă zâmbetul. Vlaicu zări în jurul ochilor lui, cearcăne. Nopțile nedormite îl buhăiseră. Indoiala trecu ca un fior prin gândurile lui. Inginerul oftă.

— Iată stadiul la care am ajuns.

Respirând greoi, desfăcu pe birou hârtia de calc.

— Privește...

Se aplecară. Directorul vedea schița pentru a nu știu câta oară. Nu înțelegea prea multe nici din liniile trase cu precizie uimitoare, nici din cifre. Știa doar că, undeva între aceste linii și cifre, se ascunde taina contorului. Proiectul. Sângele continua să urce și să coboare prin tot trupul lui vânjos.

La un pas numai de el, Ionescu îl fixa cu coada ochiului. Observă emoția directorului, gestul de durere schițat în jurul gurii și maxilarele care începuseră să se miște ritmic. Acum știe de ce-l urăște pe acest Vlaicu. Il urăște pentrucă alături de el își simte slăbiciunea. Pentrucă Vlaicu, la fel cu toți ceilalți de o seamă, au pătruns în viața lui, au răscolit-o, l-au pus în fața propriului său cadavru. Urât îl mai înfioară propriul său hoit.

— Calculele — reluă Ionescu — sunt ca și gata...

— Atunci, suntem aproape de victorie?...

— Adevărat, aproape de victorie. Numai că...

Vlaicu își ridică privirea. Nu-și pierduse din siguranța care-l stăpânea. Omul din fața lui părea acum mic.

— Imi va trebui o nouă amânare. Există în contor un punct hotărîtor — nevralgic — cum spunem noi. Ridică glasul care aducea cu cel al unui profesor care-și susține dizertația. Ei, tocmai de acest punct mă împiedic mereu. Iată, pornind dela rezistența asta... — Ei ce mai, tovarășe inginer, aici trebue să ne concentrăm bătălia.

Se apleacă deasupra schemei... Vlaicu trecu de partea cealaltă a biroului. Nu-i scăpă nimic din gesturile inginerului. Razele soarelui pătrunzând prin fereastră, se așezau între cei doi oameni ca o barieră de lumină. Și, deși degetul alb ca de fecioară al inginerului arăta linia curbă care însemna rezistența, Vlaicu nu mai credea nimic.

Ionescu plescăi ușor. Era mulțumit. Țăranul tot țăran rămâne. Veninul ghemuit în suflet nu-i dădea astâmpăr.

— Bătălia, tovarășe director! Iși îndreptă trupul. Luă un aer grav. Da, trebue dată... In nopțile de lucru, în amestecul ăsta de cifre, îmi aduc aminte de ziua în care mi s'a încredințat crearea contorului. Creare, căci indiscutabil că și munca unui inginer este una de creație... Da, de creație...

Vlaicu asculta cu atenție. Cuvintele omului din fața lui aveau acum o culoare nouă. Il ajutau să pătrundă în gândul și sufletul acestuia. Vedea dincolo de masca zâmbăreață, o figură hidoasă, cadaverică, dar totuși periculoasă.

— Creația, astăzi, când este făcută în folosul masei, e o chestiune de patriotism — așa am spus atunci. Nu uit. Ei bine, cuvintele astea mă însuflețesc să nu mă dau bătut. Atunci când un calcul pare de neînțeles, de nerezolvat, și prin asta toate drumurile către contor se dau închise, mă gândesc la patriotismul inginerilor sovietici. Iată pilda care mă întărește. Există însă o greutate de care n'am vrut să vorbesc până 'n prezent.

Ionescu se opri...

— Dece greutate e vorba? întrebă Vlaicu, de astă dată cu o vădită curiozitate...

Se părea că răspunsul ezită; se părea că inginerul roșește și nu știe ce să facă: să vorbească sau nu. Se hotărî.

— Nu mai pot lucra în biroul nostru de studii... Făcu o pauză, după care începu iarăși mai grăbit. Lipsesc multe... biroul mic, ingineri mulți, n'am totul la îndemână... Noaptea trecută rămânând singur, am avut nevoie de manualul unui englez. Nu l-am avut...

— Ei și atunci ce propui, tovarășe inginer? Punându-i întrebarea, Vlaicu era conștient că-i ajută inginerului să-și bată mai bine urzeala...

— E greu, dar n'am încotro. Propun ca... să-mi dați voie să lucrez la mine acasă.

— Iți va fi mai ușor?

— Ușor? — exclamă el oarecum ironic. Ceeace e principal e faptul că biblioteca de acasă îmi va veni în ajutor să înfrâng toate calculele astea blestemate. Să pot lucra atunci când mă simt în putere. Spuneam că munca inginerului e o creație... Ca și un poet, inginerul are și el nevoie de liniște deplină să poată gândi neturburat, să lucreze neturburat. E ceeace nu există în biroul nostru de studii.

— Propunerea dumitale ne-ar interesa în măsura în care ea ar grăbi realizarea proiectului.

— Nu mă îndoiesc că o va grăbi — ripostă inginerul...

— Rețin propunerea, voi cere și sfatul Centralei. Zilele astea ai să capeți răspunsul. Eu cred că o să fie un răspuns favorabil.

— Credeți-mă, îmi este foarte greu, tovarășe director. Mă uit și văd clădirea fabricii terminată, mașinile gata de a fi montate, cadrele de muncitori fremătând de nerăbdare... înțeleg că prin proiectul meu trebue să dau răspuns tuturor acestora. Greu. Insă nu mă dau bătut.

Ochii lui se aprinseră de o strălucire care revărsa entuziasm. Vlaicu înțelese că era bucuria omului sigur că a dobândit o victorie. Ieși clătinându-și parcă mulțumirea.

După ieșirea inginerului, Vlaicu simți nevoia să deschidă fereastra biroului. Știa acum ce are de făcut.

IV. BOXEURUL PANDELE

Sâmbătă. Lucrul a fost lăsat de mult. Cerul înourat trage spre ploaie. Prin ateliere femeile de serviciu mai au puțin și termină și ele curățenia. Ograda pustie pare necăjită. Doar în sala de festivități zarva-i mare. Nu-i vorba de vreo ședință, de un festival ori de un ceai dansant, ci de o întâlnire sportivă între boxeurii Sindicatului «Metalo-Chimic» și cei ai Sindicatului «Panificație». Reuniunea se apropie de sfârșit. După cele trei întâlniri disputate, sala întreagă așteaptă cu înfrigurare matchul vedetă. Și afișele din incinta întreprinderii anunțau cu litere mari: «Marele match vedetă» între Pandele Tudor și Trifan Pusta, boxeuri de categorie mijlocie.

De mult n'a mai cunoscut sala de festivități un asemenea freamăt. Boxeurii n'au apărut încă pe ring și totuși spectatorii au și început pronosticurile.

— Pandele... Pandele al nostru îl mănâncă cu dinții.

— Mușcă-ți limba, mă, intervine unul dela panificație.

— Ba mușcă-ți-o tu, brutarule. La noi Pandele lucrează în bachelită; asta-i odată secție... Aluat ți-l face.

Cel mai agitat pare însă să fie tovarășul Gheorghe. Se ridică, se așează, își șterge sudoarea. Vorbește în stânga lui.

— Imi cunosc eu marfa! «Am inovații», zice el încolo e un boxeur bun. Da' dacă o înghite, s'a dus cu el. Nu mai are ce căuta la antrenament.

Apariția boxeurilor împarte sala în două tabere care se întrec în larmă.

— Pa-n-de-le... Bra-vo... Pan-de-le...

Iar cealaltă tabără:

— Bru-ta-rii... bat...

Amândoi boxeurii zâmbesc, salută sala. Sunt de aceeași statură. Pandele are parcă chip mai frumos. Brutarul e mai turtit... In colțul lui Pandele, în calitate de antrenor, se învârtește Toma, ucenicul pe care-l are în seamă.

Deși lucrătorul e cu cinci ani mai în vârstă, Pandele și Toma sunt nedespărțiți. Un moment serios. Toma îi masează mușchii. Gong. Se face liniște. Boxeurii se studiază. Tovarășul Gheorghe, ca să vadă mai bine, s'a ridicat în picioare. Ca la o comandă, vacarmul izbucnește. Crește și coboară în raport cu pumnii schimbați, cu pumnii și loviturile înghițite.

In sală fiecare spectator are dreptul să se socotească mare tehnician. Toți strâng pumnii și țipă:

— Inchide garda.

— Deschide garda.

Urmează un schimb de pumni care, în sală, răsună cu un ecou surd. Un spectator oftează decepționat: « Dacă n'a vrut să închidă garda! ».

O voce ca de megafon stăpânește vacarmul.

— Moaca... haida moaca... moaca, mă nenorocitule.

— Tovarășe. Aici e o demonstrație sportivă. Nu suntem pe maidan — încearcă unul să vorbească.

— Swing Trifane, swing Trifane.

— Nu te lăsa Pandele. Stânga, așa — acum dreapta. Of! Omul închide ochii ca și cum el ar fi înghițit lovitura și bâiguie: Oh, bietul Pandele.

— Hei tu, ciocănește-l...

— Atinge-l Pandele ..

— Tacă-ți fleoanca...

— Hentz, hentz, strigă unul, cu ochii ieşiţi din orbite.
— Care hentz? că aici eşti la box nu la foot-ball.
— Nu mă 'nvăţa tu pe mine, că ştiu regulamentul mai bine decât toată familia ta la un loc, mă puştiule.

Pentru o clipă sala se linişteşte. E un moment de reculegere a forţelor. Piepturile oamenilor se umflă iarăşi şi izbucnesc mai puternic.

— Brec... arbitru... brec... nu vezi?
— Huo, arbitru...
— Jos cu el de pe ring...
— Atinge-l Pandele pe arbitru...
— Tovarăşe, cu urlete nu se face sport...
— Nu-ţi place, ia-ţi bastonul, pălăria şi întinde-o...
— Ia te uită, ia te uită, scandează unul, ce le vede, ce le înghite.
— Nu da la ficat, mă dobitocule.
— Juriul... ficatul... juriul ficatul... Huo...
— Nu-mi ţipa în urechi, că nu-s din juriu.

Gongul şi-a spus din nou cuvântul. Cele trei ronduri s'au terminat. O voce răguşită anunţă rezultatul: «Pandele Tudor învingător la puncte». Vacarmul se ridică ca un imn de slavă închinat boxeurilor. Cei doi mijlocii îşi strâng mâinile şi îşi zâmbesc printre scrâşnetele dinţilor rămaşi întregi.

In ogradă, comentariile continuă.

— L-a caftit urât de tot.
— Da şi brutarul are o stângă, că mi l-a clătinat pe Pandele din temelii.
— Să mai poftească şi altădată la noi.
— Taci mă, afurisitule, că-s doar musafirii noştri.
— Ei şi? Doar n'ai vrea să ne lăsăm bătuţi de dragul musafirilor.
— Dar eu, tovarăşi, vă spun, ăsta nu e sport... Sportul... dar n'a mai fost cine să-l asculte.

Vântul a mai desfăcut norii și lasă să se întrevadă o fărâmă de cer înstelat. Ultimul, părăsește sala Pandele. E însoțit de Toma. Obrajii mai păstrează încă roșeața loviturilor. E trist. Tace, ceeace înseamnă că e foarte serios. Toma însă pare trist. Și cum ar fi putut să fie altfel. De ciudă, își împinge moțul de pe frunte care, se înțelege, îi alunecă iarăși. Moțul ăsta de păr a apărut pe fruntea ucenicului într'o zi, așa, pe neașteptate.

...Primii l-au zărit lucrătorii dela asamblare, care au și îndrăznit să-l întrebe:

— Ce-i, mă Toma, cu moțul ăla?...

— Ați auzit de Ivan Turchenici din Tânăra Gardă? Vreau să semăn cu el.

Lucrătorii au râs, iar Toma, mofluz, se întreba ce au găsit că i-a apucat veselia...

Când ieșiră pe poartă, în apropiere de felinar, Toma își luă inima în dinți și sparse tăcerea.

— Ce ai, nene Pandele? Nu te mai înțeleg! L-ai bătut? L-ai bătut!

Pandele n'a răspuns. Călca apăsat și privea mereu în jos. Se ciocni de un cetățean și uită să-și mai ceară scuze. După un timp începu să vorbească cu jumătate de gură. Toma trebui să-și ciulească urechile pentru a nu fi nevoit să-l pună pe boxeur să repete.

— Uite, aici mă sfredelește parcă, ca un burghiu înroșit la foc... Uite aici, vezi?

— Uf... oftă Toma în sinea lui — iarăși începe cu inovația aia a lui.

— Mă doare în inimă, mă Tomică. Nimeni să nu mă înțeleagă? Nu văd ei că secția, așa cum ne-au lăsat-o americanii, nu merge?

Pandele privi în ochii ucenicului, care foarte cuminte îi răspundeau «așa-i... așa-i — ai dreptate».

— Cică eu sunt un boxeur neserios și nu m'ascultă. Dece s'asvârl boxul când pot face bine și una și alta? Spune și tu...

Intrebarea era simplă, totuși era pusă cu o gravitate aparte. Ceeace-l făcu pe Toma să dea răspunsul cu un aer tot atât de grav. Iși încruntă sprâncenele:

— Da... da... ai dreptate, nene Pandele — zice el — boxul nu trebue să-l lași. Iar inovația... hm... hm... inovația, da... nici pe ea nu trebue s'o lași.

— Nu o las... am să vorbesc și cu directorul. Inovația mea e simplă ca bună ziua.

— Simplă... simplă... confirmă Toma pe acelaș ton.

— Uite, de pildă — și Pandele începu să-i povestească pentru a zecea oară despre inovația lui menită să îmbunătățească procesul tehnic al secției bachelită. — Care-i procesul normal al producției? Incepe cu trolitanul: d'aici trece la presă... Dela presă i se face inspecție între operațiuni... Așa-i? D'aici la bancuri și mai departe la slaif. Dela slaif la magazie. Așa-i? Eh — oftă Pandele — așezate toate astea într'o ordine frumușică, cum am mai munci noi de bine! Așa trolitanul e într'un capăt de atelier. Fugi după el. Slaiful în altă parte... Pricepi, mă Tomică?... Noi, ăștia dela bachelită, călcăm de zece ori într'un loc, când ar putea să meargă toate ca pe bandă. Așa-i? Știi cu cât ar crește munca?

Pandele se opri locului și scoase un fluierat prelung.

— Cu cât, nene Pandele?

— Cu mult, foarte mult... și Pandele mai fluieră odată. Am să-i provoc pe toți la un match. Cică-s prea tânăr... Ei da, îs... îs tânăr...

— Suntem — interveni hotărât ucenicul.

— Știi ce, mă Tomică? hai așa, de necaz, să-i trântim câte o țuiculiță.

Toma, care se fălea că e antrenorul celui mai bun mijlociu din Capitală, era cât p'aci să-şi uite îndatoririle. Incepu să gândească « cam ce-ar face în locul lui », dar se lămuri şi-i vorbi lui Pandele cu un glas patern:

— Nu, nu-ţi dau voie... forma... trebue păzită forma. Sâmbăta viitoare ne batem cu cei dela « Lemaître ». Ăia-s ciocănari, nu ştiu de glumă.

Intre cei doi, se lăsă o tăcere apăsătoare.

— Te iubesc, mă Tomică, izbucni Pandele.

— Şi eu, nene Pandele.

Mai merseră împreună o bucată bună de drum şi, în apropierea căminului de ucenici, se despărţiră. Pandele se îndreptă spre casă, nu mai vesel ca înainte. Tristeţea nu-l lăsa în pace. Mai era ceva care-i rodea sufletul. Ceva, ce nu-i putea mărturisi lui Toma. E încă prea mic. Zilele trecute, când a fost pe la secţia mecanică, a întâlnit, trebăluind lângă un strung, o fată. Una din acelea care se pregătesc să lucreze în noua fabrică de contoare. Pandele s'a apropiat de ea şi i-a zâmbit. Fata i-a răspuns la zâmbet şi l-a întrebat:

— Dece ai nasul atât de turtit?

— Sunt boxeur, a răspuns el foarte mândru.

— Boxeur! — îngână fata, întorcându-şi privirea foarte decepţionată.

A mai întâlnit-o la cantină. Dar nu l-a mai luat în seamă. Mi se pare că mi-a suflat-o cineva — gândi Pandele. Şi, posomorât, grăbi pasul.

Ploua.

V. ANGHELINA

La o şedinţă de birou, care avusese loc cu o lună în urmă, Cristache, responsabilul cu cadrele, ceru cuvântul. Se scărpină în barbă, ceeace însemna că e grav.

— Mie, drept să vă spun, nu-mi plac amânările inginerului Ionescu. Nu-mi plac, asta-i. Şi apoi, dela un timp, noi cam uităm de administraţie; am ajutat-o noi o vreme, dar acum, asta-i, ne învârtim în jurul chestiunilor mici şi alea mari ne scapă. Da, ne scapă...

Stancu asculta atent. Cristache avea dreptate. Directorul era din ce în ce mai puţin ajutat. Nici lui, ca secretar, nu-i era limpede cum trebue să colaboreze cu administraţia. Ştia doar că administraţia nu trebue subordonată Organizaţiei de Partid. Cristache avea dreptate şi în legătură cu proiectul de contoare. Şedinţa ţinu până noaptea târziu. Biroul îi încredinţase responsabilului cu cadrele sarcina de a se ocupa mai îndeaproape de proiect şi de Ionescu. Cristache nu-şi pierdu timpul. Era văzut, din ce în ce mai des, pe la biroul de studii. Insă, anumite îndoieli lăuntrice, pe care numai el le simţea, se destrămau una după alta. Inginerul muncea fără preget. Putea fi dat chiar ca exemplu. După lăsarea lucrului, când alţi ingineri plecau pela casele lor, el se închidea în birou, unde lucra până noaptea târziu. Părăsea biroul cu ochii umflaţi şi păşea agale, răsuflând a oboseală. « Poate că trebue ajutat mai mult — gândea Cristache —

poate într'adevăr proiectul e mai complicat decât ne închipuim».

Era gata să-şi spună gândurile lui biroului, când surveniră fapte noi, care-l făcură pe Cristache să-şi îndrepte atenţia în afara întreprinderii. Iată ce se întâmplase.

...Cu siguranţă că n'o cunoaşteţi pe Anghelina, telefonista. Are numai nouăsprezece ani şi cântăreşte optzeci şi cinci de kilograme. Ce-i drept, e puţin cam voluminoasă, dar asta n'o împiedică să facă parte din echipa de jocuri a sindicatului. Au fost unii care au cârtit. Dar Anghelina nu s'a dat bătută. Când şi-a făcut apariţia în sala de repetiţie şi a spus cu voce puternică: « Şi eu vreau să joc» — câţiva au început să râdă. Ba, unul mai îndrăzneţ a spus şmechereşte:

— Au! Anghelino, vrei să se dărâme scena cu noi?

Râsetul se transformă în hohote. Anghelina nu-şi pierdu însă cumpătul. Ea voia să joace. L-a apucat pe flăcău de reverele hainei şi scuturându-l de câteva ori, i-a făcut vânt cât colo, şuierând după el:

— Tu vorbeşti? uscătură! Tu! care după două figuri la Ciuleandra abia mai răsufli?

Cei din jur au devenit nespus de serioşi. Cel scuturat, speriat de mânia Anghelinei, îndreptându-şi reverele boţite, se dădu undeva la fund. Aşa a intrat telefonista în echipa de jocuri. I s'a dat ca partener pe Ghiţă lunganul. Era singurul care putea să o apuce mai zdravăn de mijloc. Juca Anghelina de spuneai că-i născută special pentru joc. E adevărat, scârţâia scena, dar jocul ieşea mai abitir. Şi cei din sală erau mulţumiţi, dar şi Anghelina era. Râdea mereu, ridicându-şi obrajii roşiatici şi cărnoşi, de ziceai că-i dispar ochii. Râdea, căci dacă nu râdea, atunci ofta. Mereu ofta. Ofta la centrală când dădea legăturile telefonice, ofta când se băga în pat, când

mergea alături de lunganul Ghiță. Dar și Ghiță, mare hoțoman, după repetiție a luat-o de braț și a întrebat-o:

— Dece oftezi, Anghelino?

— Nu știu — a răspuns ea.

N'a mințit. Nici ea nu știa dece oftează. Dar îi plăcea parcă să ofteze. De-o întrebai dacă nu se plictisește la telefoane, Anghelina îți răspundea: «Telefoanele, ăsta-i un punct strategic al întreprinderii noastre. Trebue păzite ca ochii din cap. Dacă Costache, portarul, știe cine intră și iese din fabrică apoi și eu trebue să știu cine chiamă și cine vorbește».

In afară de jocuri, Anghelina mai avea încă o dorință. Nu mare, dar o dorință. Voia să lucreze la centrala fabricii de contoare. După repetiție în drum spre casă, la braț cu Ghiță, se oprea în fața noii clădiri. Zidarii lucrau la lumina reflectoarelor.

— Of, Ghiță, ce fabrică o să fie! — spunea ea.

— Da — zicea și el. Dar ce folos că n'avem încă proiectul...

— Nu-l avem, dar o să-l avem — răspundea ea, ca și cum ar fi vrut să-i facă necaz. Of! mi-ar plăcea să fiu telefonistă la fabrica asta.

Și porneau mai departe. Intr'una din seri, Anghelina avu o bucurie atât de mare, încât oftă lung de tot. Acum nu mai exista nicio îndoială că Ghiță se îndrăgostise. Fetele, care-l cunoșteau pe lungan, spuneau că oftează numai când este amorezat. Și Ghiță începuse să ofteze. Ofta prea des. Ceeace nu prevestea lucruri bune. Era atât de îndrăgostit, încât, pe drum, îi spuse Anghelinei:

— Anghelino, vin la ai tăi, să te cer de nevastă.

Drept răspuns, ea oftă. Oftă și el. Anghelina vru să-și lase capul pe umărul lui. Nu reuși. Umărul lui Ghiță era mult pe deasupra capului ei. Atunci îl apucă de braț și lunganul simți din plin greutatea viitoarei lui soții și se bucură în taină.

Intr'una din zile, Anghelina interceptase o convorbire telefonică; o voce, care i se păru dela început cunoscută, îi spunea inginerului Ionescu: «Treci chiar astă seară pe la mine. Am vești bune. Dacă poți, viro și cu (aici glasul ezită) pricepi tu. Să mai stăm de vorbă. Deocamdată, atâta pot să-ți spun: te vei bucura». «Mă faci curios», răspunse Ionescu (și Anghelinei i se păru că râde în telefon). «Viu împreună cu Ketty».

Anghelina avea deseori ocazia să audă asemenea convorbiri, dar, de data aceasta, ceeace o puse serios pe gânduri fu tocmai glasul. Acest glas care pronunța cuvintele românești de parcă ar fi fost franțuzești. Unde și când îl mai auzise? Și gândul începu să se svârcolească. Ii era necaz că nu-și aducea aminte. La repetiție nu-și găsea locul. «Am vești bune», îi răsuna mereu în urechi vocea necunoscută. «Te-am mai auzit, te-am mai auzit», îi răspundea Anghelina.

Nici în pat, gândul nu-i dădea astâmpăr. Mereu se întreba telefonista: «ce-i cu mine? și apoi mai vreau să fiu și la fabrica de contoare? Eh, ce proastă sunt, îmi bat capul cu prostii!!» Dar oricât s'ar fi acoperit cu plapuma, gândul o chinuia.

Adormi cu greu. Dar ce folos. Se trezi în miez de noapte, strigând: «Doamne, cum de nu mi-am dat seama dela început. E vocea procuristului Georgescu. A lui e, nu mă înșel» — strigă ea speriind întunericul încăperii.

Izbânda Anghelinei se năruise însă tot așa de fulgerător de cum venise. Cum ar putea fi glasul procuristului Georgescu, când acesta fugise din țară, imediat după naționalizare? A dispărut împreună cu directorul american. Amândoi. «M'am prostit deabinelea» — se mustra Anghelina. «M'oi fi prostit, însă pun mâna în foc că la telefon a fost vocea lui Georgescu» și nu mai putu să adoarmă de loc.

A doua zi, Anghelina a plecat la fabrică mai devreme. Voia, cu tot dinadinsul, să stea de vorbă cu Ghiță. L-a așteptat la poartă. Văzând-o, Ghiță se bucură. Se întreba însă: « Ce s'o fi întâmplat? ».

— Bună dimineața Anghelina. Ce-i cu tine la ora asta?

Ea îl apucă de mânecă pe lungan și îl trase din drum.

— Am ceva să-ți spun. Ceva... ceva grozav.

— Ce? — deveni Ghiță curios.

— Il mai ții minte pe Georgescu? cel de a fost procurist...

— He, dacă-l mai țin minte — se îngâmfă băiatul.

— I-am recunoscut vocea la telefon.

— Ce tot îndrugi?!!

— Ia te rog, nu îndrug. Iți vorbesc. I-am recunoscut vocea la telefon.

— Bine, măi fato, dar știe și cel din urmă ucenic că Georgescu a fugit din țară. Atât îi mai trebue, să se arăte p'aici...

— Și eu îți spun că i-am recunoscut vocea...

— Iar eu îți spun că nu un singur câine e scurt de coadă... Ți s'a părut.

— Mie... adică, mie, să mi se pară? Și tu, care zici că mă cunoști până 'n adâncul inimii mele...

— Anghelino! încercă Ghiță să-i potolească mânia.

— Era vocea lui. Ajută-mă, Ghiță, spune-mi ce să fac? — întreba ea aproape disperată.

— Du-te de te odihnește...

— Uite cine mă cere de nevastă? Uite cui m'am încrezut eu, unuia care nu mă crede...

Ghiță era priceput în materie. Simțea că asupra lui se abate o mare nenorocire. Vru să mai zică ceva, însă Anghelina i-o luă înainte.

— N'ai decât să nu mă crezi! Uite, în ciuda ta, mă duc la tovarășul Cristache.

— Stai, Anghelino...

— Lasă-mă.

— Mai gândește-te — o imploră el.

— Am zis — se răsti fata, aruncându-i lui Ghiță niște priviri tăioase și se rupse de lângă el. După câțiva pași, ea se auzi strigată.

— Anghelino, stai că merg și eu cu tine. Fata se opri în loc. Zâmbi: « bun băiat, Ghiță ».

Puțin mai târziu, Anghelina și Ghiță vorbeau din nou.

— Ai auzit ce spunea tovarășul Cristache? zicea ea. Da, e dispărut, dar nu strică să controlăm mai îndeaproape... e posibil să fie pe undeva, într'un bârlog.

— Da — răspunse Ghiță... cu o voce stinsă... Anghelina...

— Ce-i?

— Nu ești supărată pe mine?

— Ba da, altădată să mă crezi.

Se despărțiră strângându-și puternic mâinile...

...Din momentul în care îi vorbise Anghelina, Cristache pricepu că trebue să privească dincolo de ochii obosiți ai inginerului. Lucră cu iuțeală. Securitatea lămurea acum un șir de fapte necunoscute de cei din fabrică.

Așa că, în după amiaza acelei zile de primăvară, când Vlaicu se dusese la biroul Organizației de Partid, să spună ceeace gândește el... și că trebue luate măsuri, biroul era de acum în posesia unor dovezi puternice.

Zărindu-l, Stancu se ridică dela masa de lucru, întâmpinându-l.

— Hai noroc, Vlaicule.

După felul cum se așezară cutele pe fruntea directorului, Stancu pricepu că s'a întâmplat ceva grav, ceva ce răscolește sufletul omului din fața lui.

— E vorba de proiect — începu Vlaicu fără o altă introducere. De inginerul Ionescu...

— Stai, îl opri Stancu. Să-l chemăm şi pe Cristache, să audă şi el.

Cristache nu se lăsă prea mult aşteptat. Işi trânti şapca într'un colţ şi se aşeză în colţul mesei.

— Ne-a dus de nas. Ne-a jucat pe degete, începu Vlaicu...

— Cum ai ajuns la părerea asta? întrebă Cristache.

— Cum? Uite, simplu — şi Vlaicu povesti tot ce se întâmplase. Când pomeni de ultima cerere de amânare şi propunerea inginerului de a lucra acasă, Stancu şi Cristache schimbară priviri. Ne aflăm în faţa unui om necinstit, încheie directorul.

— Puţin spus — zise Stancu...

— Ne aflăm în faţa unui bandit, în faţa unui duşman de clasă — completă aspru responsabilul cu cadrele...

Se făcu linişte. In încăpere ajungea respiraţia greoaie a foalelor dela fierărie. Cristache se ridică, îndreptându-se către un dulap pe care-l deschise. « Duşman de clasă », îngână Vlaicu ca pentru sine. Cum?

— Iată, aici duce lipsa de colaborare dintre Organizaţia de Partid şi administraţie — frânse Stancu tăcerea. Ochii directorului se opriră pe chipul blajin al secretarului. Cristache reveni aducând un dosar.

— Ei, hai, acum să vedem ce avem de făcut.

Cristache citea o hârtie din dosar. Vlaicu asculta şi cuvântul « duşman de clasă » îi sfredelea creierul. Stancu înţelegea frământarea directorului şi ştiu că multe lucruri se vor schimba acum în bine.

VI. M A N O L I U

Bătrânului zidar Manoliu îi place să se scoale cu noaptea în cap. De altfel, nu deranjează pe nimeni și nimeni nu-l deranjează pe el. Locuește singur, într'o cameră pe pereții căreia atârnă fotografii învechite. Pe o spirtieră, făcută din patru cuie și capacul unei cutii de cremă, își fierbe ceaiul. Privește flăcările albăstrui ale spirtului și fluieră încet, să nu trezească bezna de dincolo de fereastră. Când termină își încuie casa și, mânat de un gând ascuns, se îndreaptă spre șantier. E încă întuneric, dar zidarul grăbește. Unde o fi grăbind, când până la începutul lucrului mai sunt vreo trei jumătăți de oră?

Sunt oameni care, deși n'au trăit pe lângă bălți, îndrăgesc totuși pescuitul. Ii poți vedea cum de cu seară își pregătesc undița și cutiuța cu momeală. Iar atunci, când primul cocoș bate din aripi, îi vezi grăbindu-se spre islaz. Oamenii aceștia mai mult pândesc zorile, decât pescuiesc. Trag în piept mirosul de rogoz, privesc mult balta încremenită și, dacă n'ar auzi orăcăitul broaștelor, ar crede că pescuiesc în bolta cerească, căci stelele pâlpâie în apă fără să se topească.

Un asemenea om e și bătrânul Manoliu; numai că el nu aleargă spre islaz, ci pândește într'adevăr zorile. Ii plac diminețile de primăvară, așa cum îi plac anii zglobii ai ucenicilor lui. Și tot așa cum pescarul are un loc al său îndrăgit, de unde asvârle undița și unde simte mai

puternic mirosul stătut de baltă, tot aşa şi Manoliu are locul lui. Undeva, pe cea mai înaltă schelă de pe şantier. Paznicii îl privesc cum îşi urcă sprinten trupul său îmbătrânit, sus, tot mai sus. Paznicii zâmbesc. Ii cunosc meteahna: « Iată, iar s'a rezemat de un stâlp şi cască ochii, dracu ştie unde».

Manoliu priveşte hăt departe, cât poate cuprinde cu ochii. Simte cum din depărtare — şi el îşi închipuie că de pe Bărăgan — se ridică un vânt cald. Un vânt care, puţin câte puţin, destramă întunericul nopţii şi îl împrăştie. La un capăt al oraşului, cerul crapă, devine portocaliu. Speriate parcă de lumina ce creşte, stelele pâlpâie şi se topesc.

Bătrânul zidar respiră adânc, ca şi cum ar vrea să tragă în pieptu-i slăbănog, tot portocaliul orizontului. Zorile urcă. Soarele îşi arată fruntea roşiatică.

Ochii slabi ai lui Manoliu cuprind acum perspectiva întregului oraş. Pe un coş înalt de fabrică, o stea roşie întâmpină zorile cu aceeaşi bucurie ca şi a bătrânului zidar. Zâmbeşte a fericire, zidarul. Nimeni nu-l împiedică să dea « bună dimineaţa» unei zile de lucru care abia începe. Când se luminează deabinelea, Manoliu coboară de pe schelă, mai vioi decât urcase, cântând sub privirile curioase ale zidarilor veniţi la lucru, cântecul ce-l învăţase nu de mult:

Hai la braţ cu tinereţea
Să străbatem munţi şi văi,
Să fugim de bătrâneţe,
Să învingem anii grei.

. . . .

O sirenă mugi scurt, apoi alta îi reluă tonul şi vuietul le păru zidarilor lung, nesfârşit.

Din nou răsună comanda bătrânului către ucenici:

— Hei batalion, după mine, înainte marş...

Ucenicii nu erau singurii care dădeau ascultare bătrânului: ci întregul șantier. Dulgherii prinseră să bată scândurile unui acoperiș. In urma lor își începură munca tinichigiii. Un flăcău încălecase acoperișul și, cu un ciocan de lemn, bătea tabla ca de argint. Salahorii urcau și coborau. Grăbeau mereu, vrând să-și dovedească, unul altuia, voinicia. Zidarii înșirau cărămidă după cărămidă. Zid puternic, ca și armata asta de constructori, se ridica semeț. Și, peste toată această viață în mișcare, se suprapunea huruitul malaxoarelor, care se străduia să ajungă oamenii din urmă.

Tina era socotită ca una din cele mai vrednice salahorițe ale șantierului. Și, deși venise la lucru cu inima cât un boț de ghiață, totuși nu putu rămâne indiferentă. Bucuria anotimpului trecu și prin inima ei și, împletindu-se cu bucuria muncii, îi descreți fruntea, aducându-i pe buze un zâmbet luminos. Ea alerga pe schelă, ducând cărămizile în spate. Pe frunte îi înfloriseră primele bobițe de sudoare și Tina și le ștersе cu palma mare și puternică. Uitase de tristețea care-i răscolise sufletul atât de dureros. Căra într'una cărămizi și ochii ei îl căutau pe bătrânul zidar. Voia să-i vorbească, să-i ceară acum ceeace ieri ea refuzase să primească dela el: un sfat. Nu-l găsi însă decât după ora mesei. Atunci, când, ieșind dela cantină, constructorii se adunau în grupuri, ciorovăindu-se sau spunându-și snoave.

Tina îl găsi pe Manoliu la umbra unui zid abia ridicat. Se afla în mijlocul zidarilor care trăgeau de el...

— Ei... hai, nene Manoliu...

— Ia te uită la moșul nostru, prea se lasă rugat! se răsti un alt zidar care, după ochii umezi, părea de o vârstă cu Manoliu... Povestește, mă, dacă ți se cere...

Muncitorii se strânseră și mai mult în jurul lui. Ucenicii la fel. Și, înainte de a-i asculta vorba, oamenii râdeau. Il iubeau toți pe bătrânul zidar.

— Râdeți voi, dar ce-am să vă povestesc acum s'a întâmplat cu adevărat. Așa cum mă vedeți și vă văd... Știți unde am făcut eu armata?

— Unde? — izbucniră ucenicii ne mai putându-se stăpâni.

Tina atrasă de glasul bătrânului se apropie de grup.

— Voi să tăceți, afurisiților. La jandarmi! Da, la jandarmi! — și Manoliu își plimba privirea peste fețele tovarășilor lui, curios să găsească efectul vorbelor sale.

— Parcă alaltăieri o făcuși la infanterie, nene Manoliule? Zidarii izbucniră în râs. Dar povestitorul nu-și pierdu cumpătul...

— Am spus eu că nu? Pe vremea primului război o făcui la infanterie. Ei, dar să fii jandarm e lucru mare. Misiuni grele! Ordinea, liniștea publică și unde mai pui și uniforma albastră, cu șnururi albe. Intr'o zi... Manoliu se opri din vorbă. Cu mișcări liniștite își scoase tabacherea. Cu aceleași mișcări de parcă n'ar fi spus nimic și oamenii n'ar fi așteptat nimic, porni să-și răsucească o țigară.

— Ei, într'o zi... se auzi o voce de om curios.

Sprâncenele încărunțite ale zidarului se ridicară într'o scrutare neobișnuit de serioasă. Se făcu liniște.

— Intr'o zi, ca asta, de primăvară, mă chiamă colonelul. Colonelul în persoană. Trase un fum în piept, pe care-l slobozi apoi pe nas. Și-mi vorbește colonelul: « Mă, știi tu ce înseamnează un dezertor? ». « Știu, să trăiți! » răspund eu. « Atunci, ascultă ce-ți spun eu. In Parcul Tei, nr. 5 se află un dezertor periculos. Înțelegi, mă? ». « Înțeleg, să trăiți d-le colonel! » zic. « Il arestezi, îl ridici, și-l aduci la unitate. Executarea » — îmi urlă în urechi colonelul. De altfel îmi vorbea frumos. Fără să mai aștept mult, am încărcat arma și am pornit la arestarea, ridicarea și aducerea periculosului dezertor. Și cât e Bucureștiul de lung, am pornit-o

haida... haida... haida. In sfârşit ajung. Ce să vezi? la Parcul Tei, nr. 5, o cocioabă. Dar o cocioabă că, dacă ai fi strănutat puţin mai tare, s'ar fi năruit cu dezertor cu tot. He, ia te uită unde se ascunde cel mai periculos dezertor, îmi zic. Inconjor casa de câteva ori... îmi pregătesc arma...

— Nene Manoliule... da dece ai înconjurat casa? întrebă dulgherul Niculiţă, fiind absorbit complect de povestea zidarului.

— He... uite ce mai întrebare pune şi dulgherul nostru... Să văd dacă nu cumva descopăr inamicul în sector deschis. Apoi, atent, cătând în dreapta şi în stânga, m'am apropiat de uşă. Arma o aveam lângă mine, gata pentru orice. Mă pricepeţi, eram doar jandarm. Mă apropii de uşă... Ciocănesc odată... linişte... Ciocănesc de două ori. Nicio mişcare. Ciocănesc a treia oară şi-mi zic: dacă nici acum n'aud şi nu văd nimic, atunci...

— Ce-ai fi făcut, nene Manoliule?

— Cum ce-aşi fi făcut? aşi fi ciocănit a patra oară; dar nu mai era nevoie. Auzii un scârţâit prelung. Uşa se deschise şi în prag, ce să vezi? — apăru o matahală de om de trei ori cât mine. Când îl văzui inima mi se făcu cât o gămălie de ac. Da' el de colo, se răsteşte la mine: Ce vrei, domnule? Pe semne că-l deranjasem, gândii eu şi, a naibii armă — nici nu ştiu de ce marcă era — tare mai începuse să tremure. Şi atunci l-am întrebat:

— Nu te superi, mata eşti domnul dezertor?

Râdeau constructorii de se auzea în celălalt capăt al şantierului. Când se potoliră, aşteptară ca Manoliu să-şi continue snoava, dar spre mirarea lor, zidarul, cu ochii deveniţi dintr'odată serioşi, se ridică...

— Ce, ai de gând să nu termini snoava? îl luă la rost un tovarăş de lucru.

— Altădată — răspunse bătrânul, croindu-şi drum printre oameni...

— Ce-o fi cu moşneagul nostru!?

— L-o fi supărat râsul.

— Aşi, da de unde. Ce, de azi îl cunoaşteţi pe meşterul nostru?

Manoliu auzise toate vorbele tovarăşilor lui de lucru, dar nu-i păsa. O zărise pe Tina. Rezemată de schelă, salahoriţa râdea, şi râdea mai cu poftă decât ceilalţi. Apropiindu-se o întrebă tot a şagă:

— Ai râs?... Cum de s'a întâmplat asemenea minune?

— Păi şi omul spân ar râde la vorba matale...

— Ieri parcă gândeai altfel...

Tăcerea care se lăsă între ei, îi aminti Tinei pentru ce-l căutase pe zidar. Dar acum nu mai ştia cum să înceapă.

— Ei, ce e? iarăşi te-ai întunecat la faţă...

— Tovarăşe Manoliu, vreau să-ţi spun ceva — începu ea cu mai multă îndrăzneală — vreau să-ţi cer un sfat.

Bătrânul îi zâmbi blând. Abia acum Tina îi putea vedea mai bine chipul vestejit. Perii albi ai bărbii, buzele lipsite de culoare, sprâncenele stufoase şi înălbite de ani. Doar ochii se asemuiau cu acei ai unui flăcău ieşit pentru prima oară la horă...

— Să mergem mai încolo... Unde e mai linişte...

Se aşezară pe nişte stive de cărămizi. Ea, lăsându-şi braţele în poală, el scărpinându-se pe după ceafă şi împingându-şi şapca şmechereşte pe ochi. Soarele îi privea pe amândoi, încălzindu-i.

Tina începu să vorbească, deadreptul fără ocoluri. Ii povesti de Vlaicu, de ea, de felul cum încercase dimineaţa să-şi părăsească casa. Femeia putu să vadă cum sprâncenele bătrânului se încruntau şi ochii lui ţintiră o cărămidă spartă.

— Asta e necazul meu, tovarăşe Manoliu. Aşa-i că nu am putere? Aşa-i că aşi fi trebuit să rup... să plec... să învăţ, să-l ajung pe el?

Ochii ei cereau un răspuns imediat. Femeia își frământa într'una nodul năframei.

— Cât de ușor vorbiți voi, ăștia tinerii, de despărțit, de desfăcut...

Neobișnuită i se păru Tinei vorba bătrânului. Nu mai era blajină ca altădată, ci chiar mânioasă, mustrătoare. Ea lăsă capul pe piept și nu-i scăpă un cuvânt...

— Ani și ani de zile, dușmanii noștri și-au bătut joc de casele noastre, de fărâma de fericire pe care o aveam: căminul. Cu războiul ne-au lăsat pe drumuri, fără lucru... Nu... nu... despărțire, nu...

Tina nu avea de unde ști despre o rană, mereu deschisă, care se ascundea undeva, în suflet, departe de veselia bătrânului. O rană care-i amintea chipul unei femei pe care a iubit-o, care i-a fost nevastă, care a murit într'un bordei umed.

— Noi punem aici, cărămidă lângă cărămidă... pentru familiile noastre... pentru copiii noștri... pentru pace... Să desfaci o căsătorie, pentru un motiv ca al tău, e ca și cum te-ai apuca să dărâmi zidurile fabricii ăsteia... Da, să te desparți, dacă nu merge altfel, dar mai înainte să vezi dacă ai făcut tot ce se poate pentru ca să întărești căminul vostru.

Bătrânul tăcu. Supărat, el își trase șapca pe ceafă.

— Eu îl cunosc pe Vlaicu... Din ziua când am fost la voi... El te iubește...

Femeia tresări și abia, abia întrebă:

— Crezi, nene Manoliu?

— Știu eu unde e necazul... Ce-i drept are și Vlaicu partea lui de vină.

Tina îl privi cu ochi întrebători.

— Unde-i necazul, nene Manoliu?

— Am eu un gând. Se repară tot, izbucni bătrânul. Tot... tot... Dar trebue să părăsești șantierul.

— Să părăsesc șantierul? — Tina se ridică brusc. — Nu știi ce vorbești, *tovarășe Manoliu.*

— E... e... mai domol... Mi-ai cerut un sfat, ți-l dau.. Șezi... șezi, frate... Ascultă-mă pe mine, trebue să părăsești șantierul.

— Cum să părăsesc șantierul?

— Simplu. Pleci să te calific... să-ți faci o meserie...

— Ce tot vorbești, nene Manoliu?... Cum să plec să învăț o meserie? Ce, noi nu avem școli de calificare pe șantier?

— Avem, dar nu funcționează... Nu s'au deschis... Am cam întârziat noi cu școala de calificare... Așa că ai să poți pleca de pe șantier.

— Nu plec, se răsti ea din nou.

— Ascultă-mă până la capăt... Bătrânul apucă un băț și începu să scormonească pământul stropit cu var. La fabrica unde lucrează bărbat'tu se face și o secție de contoare. Așa-i?

— Da, este... Ce vrei să spui cu asta?

— Ho! că repezită mai ești... Ascultă... Să mergi acolo să înveți meseria la școala lor de calificare.

— Ce tot îndrugi, nene Manoliu?

Bătrânul o privi în ochi și Tina înțelese că omul nu o sfătuește de rău.

— Nu îndrug... Dacă vrei, pot să te ajut să intri la fabrica de contoare, să înveți meseria. Dacă vrei, vorbesc chiar astă seară cu un meșter care lucrează acolo... Ei, ce zici?

In loc de răspuns, zidarul Manoliu auzi toaca șantierului anunțând reluarea lucrului. Femeia tăcea.

— Ei, ce zici, Tino? întrebă el din nou.

— Cum, tocmai dumneata, zidar bătrân, mă îndemni să las șantierul?

Manoliu socoti că femeia are dreptate. Dar, dacă pe șantier Sindicatul întârzia să-și deschidă școala de cali-

ficare!... Indreptând-o pe Tina spre fabrica de contoare, o vedea înţelegând şi mai mult munca lui Vlaicu. Din totdeauna a avut despre motoare părerea că ele ajută mult omului, că ele îi deschid mintea, îl ajută şi îl unesc cu ceilalţi oameni. Lângă maşinile ale mari, în fabrică, se va forma ea cu adevărat.

— Cum crezi, Tino... şopti bătrânul şi, ducând două degete la gură, fluieră chemându-şi ucenicii...

VII. NOAPTEA

Spre seară, vremea se schimbă pe neaşteptate. De mult, oamenii nu trăiseră o primăvară mai nebunatecă. Se zbenguie pe firele de aur ale soarelui, în mugurii liliacului, în sufletele oamenilor, ca apoi, parcă cineva ar fi supărat-o, să-și întoarcă spatele.

Dinspre munţi venea un vânt rece, care se năpustea val-vârtej, scuturând cu sălbăticie tot ce redeșteptase primăvara la viață. Acolo unde se născuse floarea, sufla cu ghiață. Petalele se chirceau de suferință și se târau înapoi spre căldura mugurilor.

Nori negri se iviră deasupra orașului. Veneau de departe. Erau nori de iarnă, întârziați prin prăpăstiile munților. Intunericul serii cădea și el, neînsuflețit, posomorît, peste luminile ce încercau să urmărească desmățul vântului.

Ketty, soția inginerului Ionescu, dădu înlături perdeaua și-și turti nasul de fața netedă a sticlei. Văzut din grădină, chipul ei aducea cu cel al unui copil buclucaș. Apropiindu-te, ai fi putut vedea cum culorile fardului nu izbutesc să-i ascundă nici teama, nici bătrânețea.

Semiobscuritatea sufrageriei o ajuta să vadă negura care se întindea, ca o altă toamnă greoaie și umedă. Livada din jurul casei gemea sub povara vântului. — « Ce vânt! » șopti ea. Oare n'o auzise nimeni? Era singură. Singură ca tulpinița aceea, care se chinuiește să stea drept, să nu se frângă, să trăiască. Inginerul era în bibliotecă.

Ce bine se simte singură, cu nefericirea ei. Ca într'o poezie. O poezie? Nu e bine spus. Cum ar putea numi clipele pe care le trăiește? Tragedie? Poate! Cât de mult s'a schimbat viața ei în ultimul an. Viața asta pe care ea o socotise proprietatea ei și numai a ei. Ii lipseau astăzi și aleele înflorite ale conacului dela Bârzani și zăpada dela Călimănești. Ce-i va aduce ziua de mâine? Nu, pentru ea nu mai exista un « mâine » ci un « ieri » continuu. Poate că omul necunoscut pe care-l aștepta o va ajuta și pe ea și pe Niky. Să fie oare necunoscutul acesta mai puternic decât toți oamenii din jurul ei, oameni care-i furaseră viața?

Ketty ocoli răspunsul. E mai bine așa. Neliniştea se concentrase parcă în degetele care frământau perdeaua, gata să o rupă.

Asculta vântul; îl și vedea. Iată-l, a făcut un pas înapoi, ca acum să se repeadă cu toată forța în zidul casei, pe care nu-l poate însă urni din loc.

« S'a supărat », gândeşte Ketty. Indârjit, vântul se repezea în tufișuri, se poticnea, pentruca întorcându-se să se gudure pe lângă fereastră, șuierând lung și subțire, ca o bucurie care o chema spre tristeți neînțelese.

Rămase mult timp lângă fereastră și contemplă întunericul, vântul, livada. Apoi gândul îi alunecă din nou spre necunoscutul mult așteptat. Tresări. Simți cum un fir subțire și nesfârșit se înfoia în jurul trupului ei. Incercă să se smulgă, însă firul era tare. Un fir, pe care vântul îl torcea din caerul nopții. O înfășura mereu, strângând-o, din ce în ce mai puternic. Ii imobiliza picioarele, brațele, și firul era nesfârșit. I se încolăci în jurul gâtului.

Ce fir rece. Respirația îi deveni un chin. Trebue să fugă dela fereastră, altfel va muri. Se va sufoca. Iși încordă forțele și strigă:

— Niky... Niky... Niky...

Nu se opri decât în momentul când vocea inginerului răsună în sufragerie:

— Ce-i Ketty?... Ketty, ce ţipi?...

Femeia nu-şi luă ochii dela fereastră. Respira din adânc, aburind sticla... Vorbi mai departe, tot atât de înspăimântată.

— Niky... Niky... auzi?... auzi?...

— Ce să aud?... Ce?...

Vântul începu din nou să şuiere lung şi sinistru.

— Paşii... Paşii... paşii cu ecoul lor dureros. Auzi-i... cum calcă.

— N'aud nimic, spuse Niky, făcând un pas spre ea.

— E noapte, reluă femeia... Noaptea, ce se lasă peste sufletele noastre, peste al meu, peste al tău. Şi nu vom putea scăpa, nu vom putea scăpa niciodată.

— Taci Ketty... Taci, nu vreau să te aud vorbind astfel.

Ketty izbucni într'un râs nervos. Prinsă în razele palide ale lămpii, chipul femeii părea modelat în ceară... Cutremurat de râsul ei, Niky se apropie şi mai mult. Acum căpătă şi el o culoare galbenă de ceară.

— Nu vorbesc eu, Niky... ci vântul şi negura care s'au abătut peste viaţa noastră.

— Spui prostii, Ketty — şuieră el. Suntem mai tari ca niciodată.

— De-ar veni odată George...

— Ţi-e teamă, Ketty! Ţi-e teamă — să nu spui că nu. Mie însă nu-mi este. In vinele mele nu mai curge sânge, ci venin. Ii urăsc, îi urăsc. Ăştia luptă împotriva mea, a ta, înţelegi, a liniştei mele, a casei noastre. Dar ţie ţi-e teamă, îţi este teamă...

Pe fondul liniştei care se lăsă, se auzi iarăşi cum se tăvăleşte vântul prin livadă, cum scârţâie usturător stejarul şi apoi iarăşi şuieratul...

— Cât mă înfricoşează şuieratul ăsta ameninţător, murmură ea...

— Te înfricoșează! Nu înțeleg, ce e cu tine? Altădată erai mai curajoasă. Ah! Cum aşi mai arunca eu fabrica asta în aer cu ei cu tot.

— Dece n'o arunci? rânji femeia. Crezi poate că nu m'aşi bucura, că n'aşi râde în hohote? Te cunosc însă, ți-e frică și ție...

El îi tăie vorba.

— Dacă mi-ar fi fost teamă, nu m'aşi fi aruncat asupra proiectului de contoar. I-am lovit și îi lovesc așa cum m'au lovit și mă lovesc ei. Dacă am lucrat sau nu cu îndrăzneală asta se poate vedea; de astăzi lucrez acasă.

— Auzi Niky? izbucni femeia — iarăși șuieră... Înțelegi ce șuieră? Nu!... Tu n'ai avut niciodată ureche muzicală.

— Taci Ketty, te implor... Taci!...

Vocea lui se schimbase. O senzație neînțeleasă îl furnica prin șira spinării. Il înfricoșau ochii lui Ketty, glasul ei, vântul.

— Șuieră marșul funebru, șopti ea făcând pauze între cuvinte, marșul... funebru. L-am auzit la înmormântarea reginei Maria.

— Taci Ketty!...

Se aruncă la pieptul bărbatului ei și începu să plângă în hohote. Speriat, Niky strigă cu disperare:

— Mamm... mamm... vino repede... mamm.

Ea își înfipse unghiile în brațele lui, continuând să plângă.

Infricoșat, el așteptă apariția mamei lui Ketty. Auzi ușa deschizându-se, apoi glasul bătrânei:

— Ketty... Ketty... se opri în mijlocul sufrageriei și spuse: Iarăși plângi? taci... taci...

Erau trei umbre care își aruncau mereu priviri. Ketty încercă să-și potolească plânsul... Sughița. Prin ușa rămasă deschisă se auzeau bătăile regulate ale unei pen-

dule. Sunetele ei se împleteau cu vâjâitul vântului. Bătrâna răsuci butonul şi o lumină orbitoare se revărsă peste sufragerie.

Imbrăcată într'o rochie neagră ce atingea covorul, bătrâna privea la cei doi. Chipul veşted al bătrânei, cu sprâncenele desenate de vârful gros şi negru al unui creion, cu pielea strânsă buchet sub bărbie, privea fix la Ketty.

— Ai înebunit?... tocmai acum? Poate vom muri, dar să nu părăsim viaţa atât de uşor.

— Asta zic şi eu — spuse inginerul cuprins de un curaj subit.

— Viaţa asta, care în primul rând este a noastră.

— Dar mi-e frică mamm — îngână femeia.

Lacrimile îi înmuiară fardul.

— Uită-te mai bine în oglindă, să vezi cum arăţi... Aşteptăm doar musafiri. Ţi-e frică? Ce-ar zice papa, dacă te-ar vedea în halul ăsta ? El ne învăţa că duşmanii noştri trebue loviţi fără cruţare. Niky!...

— Te ascult mamm...

— Trebue să-i lovim fără cruţare, Niky. Avem de apărat onoarea... iar onoarea, pentru noi, înseamnă viaţa, începând dela cel mai mărunt bibelou şi terminând cu moşiile noastre. Ketty!...

— Da mamm...

— Treci în dormitor şi aşteaptă-mă. Am ceva de vorbit cu el... Tăcută, femeia se supuse şi trecu cu pas mărunt în celălalt dormitor. Din uşă privi iar spre fereastră. I se păru că, din întuneric, vântul holbase doi ochi mari şi sticloşi, care o căutau. O trecură fiori şi închise uşa. Nu mai auzi decât glasul răguşit al bătrânei.

Nu trecu mult timp şi soneria dela intrarea din faţa casei sună lung şi implorător. Niky îşi privi ceasul de mână. Bătrâna cerceta pendula; Ketty intră şi îi iscodi pe amândoi...

— Exact, douăzeci și treizeci de minute...

— Du-te și deschide. Niky...

Nu trecu niciun minut, și inginerul reveni însoțit de un bărbat cu umerii largi și musculoși. Cordonul fulgarinului, strâns în jurul taliei, contura și mai mult corpul atletic al bărbatului...

— Sărut mâna mamm... Sărut mâna... Ketty...

— Singur Georges?

Dintr'o aruncătură de ochi, fostul procurist George Georgescu, pricepu că, în afara familiei Ionescu, nu se mai afla nimeni în casă. Răspunse:

— Nu sunt singur. O să-l cunoașteți. De altfel nu e un străin. Vino cu mine Niky.

Ketty prinse îndrăzneală. Sângele îi încălzi obrajii. George era puternic și transmitea încredere. Deși de aceeași vârstă cu bărbatul ei, el părea mult mai tânăr. De câte ori îl zărea nu-și lua ochii dela el.

Bărbatul privi în ochii iscoditori ai femeii și părea mulțumit.

Așteptau cu nerăbdare intrarea oaspetelui. A unui oaspete care, după părerea lui mamm, însemna ori menținerea ori prăbușirea.

Pașii pe cari îi auzeau în vestibul o făcu pe bătrâna să tresară. Nici ca domnișoară, când sărutase pentru prima oară mâna reginei, nu fusese atât de emoționată. Când apăru însă în sufragerie un bărbat îmbrăcat în haine simple, bătrâna se ridică în picioare și strigă:

— Doamne, e doar fiul generalului Boghici...

— Mă iertați, doamnă — zâmbi cel de al doilea oaspete. Am fost. In momentul de față, sunt electricianul Năstase Chirculescu.

Iși apropie buzele de mâna scheletică a bătrânei, care, în afară de strălucirea pietrelor de pe inele, mai avea și câteva pete provocate de crizele de ficat.

Pe Ketty, o privi cu sprâncenele ridicate. O cântări. Schiță un zâmbet, pe care femeia îl tălmăci așa cum o împingeau dorințele ei.

Luară cu toții loc în jurul mesei din sufragerie. Fiul generalului făcu semn către Ketty să tragă draperia ferestrei.

— Ne aduci vești bune?... se grăbi bătrâna...

Ochii vicleni ai musafirului se plimbară pe fețele celor din jurul mesei. Buzele Ketty-ei i se părură mai deosebite, îi plăcură și nările ei care vibrau ușor, adulmecând o dorință de neghicit.

— Da — rupse el tăcerea care se refăcu de îndată.

Bătrâna răsuflă ușurată. Ochii inginerului zâmbeau. Iar Ketty admira glasul de stentor al fiului de general.

— Viu din Anglia...

— Din Anglia?...

O frântură de vis trecu cu iuțeală uimitoare prin fața lor.

Boghici, însă mințea. Nu venea din Anglia, ci din Jugoslavia. Numele de Năstase Chirculescu acolo îl căpătase. I-au plăcut zilele de pe malul Mării Adriatice. Iubea marea așa cum ura oamenii împotriva cărora fusese trimis în țară.

— L-am întâlnit la Londra pe mister Klark, directorul fabricei « Standard », tot așa de vesel și de bine dispus, cum l-ați cunoscut dumneavoastră.

— Pe mister Klark? — izbucni Ionescu — ce om, Doamne, ce om plin de viață, plin de voie bună.

Musafirul mințea și de data asta. E adevărat că-l întâlnise pe mister Klark, dar nu la Londra, ci la Belgrad, și nu era de loc bine dispus, ci chiar amărît. Nici maiorul Stanley, directorul școlii de spionaj, nu părea să fie mai bine dispus. Când spunea « Spionajul nu e una și aceeași cu criketul », părea că zice: « Nu ne mai merge nici cu spionajul »... Alții au rămas în Jugoslavia, Boghici

ceruse să plece în țară. A crezut că are să-i fie mai ușor. In patru ani de zile, multe s'au schimbat. Se împliniseră însă două luni de zile de când venise și n'a reușit să înfiripe decât câteva legături, printre care și asta cu inginerul Ionescu. Intr'un timp, i se păruse că e urmărit, dar se înșelase.

Inginerul Ionescu îi dădea speranțe multe. Avea el planul lui.

— Vă vorbesc ca unor români, zise el, apăsând în special pe ultimele cuvinte.

Bătrâna se cutremură la vocea dârză a tânărului din fața ei.

— Patria ne cere să nu stăm cu mâinile încrucișate.

— Nici nu vrem una ca asta, întrerupse bătrâna. Dacă e luptă, luptă să fie.

— Cum se simte sângele nobil! Cum clocotește acest sânge! se minună Boghici. Nu-i așa, doamnă?

— Eu, cu Niky și cu fiica mea îți stăm la dispoziție. Mă gândesc la soțul meu. Dacă ar fi trăit, nici el n'ar fi rămas în afara luptei.

— Să ne spui însă ce anume e de făcut, interveni Ionescu. Ceeace am făcut până în prezent e ceva mic, izolat. Ultima oară când m'am văzut cu George mi-a comunicat că vei avea pentru mine ceva aparte.

Ketty se bucura de îndrăzneala bărbatului ei. Te pomenești că are totuși curajul să arunce fabrica în aer?

— Da, reluă Boghici, noi ne mândrim însă cu aceste acte izolate ale dumitale.

Inginerul nu pricepu la care «noi» se referea Boghici. Totuși se mândri că nu era singur.

— Iată ce avem de făcut, reluă Boghici. Trebue să mă ajuți. Vreau să mă angajez la unul din atelierele fabricii. Mă gândesc la fabrica cea nouă. Știți, e mai bine când arde ceva nou decât ceva vechi. Cei din jurul mesei izbucniră în râs. Fiul generalului nu-și termină

vorba. Soneria zbârnâi prelung. Oamenii tresăriră, apoi râsul le pieri. Işi aruncară priviri întrebătoare.

Soneria sună din nou.

— Ce facem? întrebă Ionescu.

— O altă ieşire nu mai aveţi? întrebă fiul generalului.

— Este, se repezi Niky.

— Stai, du-te de vezi cine-i.

— Du-te, îl mână bătrâna pe Niky.

Inginerului îi tremurau genunchii. Boghici se apropie de George.

Din vestibul se auzi vocea lui Niky:

— Cine-i?

— Securitatea, răsună vocea de după uşă. Nimeni nu mişcă. Casa este înconjurată. Deschideţi imediat.

Boghici privea îngrozit. Dela teorie la practică era un drum lung, iar el abia reuşise să facă primii paşi. Duse mâna la buzunar.

In acelaş moment, geamul prin care cu câteva ceasuri în urmă Ketty privise, se sparse şi o voce răsună:

— Nimeni nu mişcă...

Ketty îngălbeni. I se păru că, odată cu geamul spart, întunericul pătrunsese în odaie. Picioarele i se înmuiară. Nu putu decât să-şi spuie: « Suntem pierduţi » şi căzu ghemotoc, la picioarele bătrânei.

Ridicând mâinile, mamm spuse cu glas tare şi ofiţerii securităţii auziră cuvintele bătrânei:

— Eh, Ketty, Ketty!... ai fost întotdeauna o fiinţă moale.

VIII. PANDELE

Toma, ucenicul, era amărât. Şi nu cumva să credeţi, că n'avea pentru ce. Avea, şi încă un motiv serios! De o lună de zile, Pandele lipsea dela antrenament. Lucru ce nu se mai întâmplase în viaţa boxeurului dela secţia de bachelită. După lăsarea lucrului, parcă era făcut, Pandele dispărea fără urmă.

Se sesizase până şi Gheorghe care, prinzându-l într'o zi la cantină, îi spuse:

— Mă Pandele, mi-a spus responsabilul sportiv că lipseşti dela antrenament...

— Lipsesc.

— Şi crezi că-i bine? Hai? Pierzi din formă. N'ai să ai suflu. Sau, poate, ţi-ai găsit o fată?

Preşedintele sindicatului începu să râdă şi să-şi şteargă sudoarea.

— Lucrez la inovaţia despre care ţi-am vorbit, răspunse Pandele, oarecum întărâtat de vorbele preşedintelui.

Gheorghe scoase un fluierat prelung.

— Tare mă tem că pumnii brutarului ăla te-au cam tâmpit.

Mânia încinse obrajii boxeurului. Vru să-i răspundă, dar din respect faţă de responsabilitatea pe care o avea, se răsgândi. Şi nu-i păru rău. Socotea că, la prima adunare generală, o să i-o spună aşa, de la obraz...

Toma însă nu mai știa ce să facă. Pandele se purta ca și cum s'ar fi supărat de-a-binelea pe el. In timpul lucrului, nu scotea un cuvânt de prisos. Când ucenicul îndrăzni să-i spună:

— Nene Pandele, îți pierzi condiția fizică, el răspunse mahmur:

— Ei și, am s'o pierd. Atâta pagubă.

— Te lași de box?

— Am spus eu asta?

Nici Pandele singur nu-și înțelegea purtarea. In fond nimic nu-l oprea să-i spună ucenicului: « Uite ce-i, mă Tomică, am vorbit cu tovarășul Stancu... S'a bucurat când a auzit de planul meu. Și nu numai atât. M'a povățuit să citesc cât mai multe cărți tehnice, dela bibliotecă. Și de atunci citesc, măi Tomică, citesc mereu. Dar sunt puține cărți traduse în limba română. Bine ar fi fost, mă Tomică, să fi știut limba rusă.

Dar își amâna destăinuirea, dela o zi la alta. După terminarea lucrului, prefera să-l lase pe Tomică cu ochii întristați. Intristați mai erau ochii ucenicului; de multe ori îi venea să se întoarcă din drum și să-i spuie adevărul. Dar nu se întorcea. N'ai ce să-i faci. Așa este el, o ființă încăpățânată. Mama lui spunea de multe ori că are caracterul bunicului, care la timpul lui fusese sacagiu. « Eh, ofta mama boxeurului câteodată, bunicul tău a fost odată un om. Avea o mârțoagă și multe necazuri ».

Insă boxeurul avea despre încăpățânare o filosofie proprie. Incăpățânarea e bună când te ajută să mergi înainte, e rea când te trage înapoi. « Ei, deocamdată pe mine nu mă ține în loc », gândea Pandele, îndreptându-se spre bibliotecă. Işi lua cartea de care avea nevoie, după care, trăgând cu coada ochiului spre clădirea sălii de antrenament, se îndrepta către casă.

Acasă îl așteptau alte bucurii. Mama, o femeie mai în vârstă, zărindu-l cu o carte sub braț, se răsti la el:

— Iar cărți?! De unde atâtea?... O să faci în casă ploșnițăraie.

— N'o să fac, mamă, răspunse el ca s'o potolească.

Singur, curăța sticla de lampă, umplea lampa cu gaz, o aprindea. Citea cu nesaț, luând notițe după notițe. Mama se învârtea în jurul mesei, iscodindu-l. Din când în când mai zicea:

— Băiat tânăr, să nu te duci și tu colea să te plimbi cu o fată? Afară e cald, frumos. Stai în casă...

— Lasă-mă în pace, mamă, izbucnea el supărat.

— Lasă băiatul în pace — intervenea, din celălalt colț al camerei, tatăl boxeurului, fierar de meserie, care, la 50 de ani, mânuia barosul mai abitir decât alții la 20 de ani. Scrie omul sfântului Sisoie.

Râdea și el pe înfundate. Se străduia să nu răspundă. Bătrânii nu-l necăjeau din răutate ci pentrucă nu-l văzuseră niciodată citind și mai ales scriind. Amândoi bănuiau că în viața băiatului a intervenit ceva, însă nu știau precis ce.

— Dece nu ne spui și nouă ce vrei să faci? Suntem doar oameni bătrâni. Câte odată și bătrânețele-s de folos, glăsuia mamă-sa pe un ton mai rugător.

— Lăsați-mă odată în pace, se răsti Pandele ne mai putând să se stăpânească. In casa asta nu poate să aibă omul o clipă de răgaz.

— Pandele sacagiul, îngână bătrâna depărtându-se.

Fitilul lămpii arde când lin, când agitat, făcând ca umbra de pe obrazul băiatului să nu-și găsească astâmpăr. Bătrânii au adormit. Răcoarea nopților de Mai pătrunde prin fereastra deschisă. Boxeurul tresare. Liniștea îl ajută să mai întoarcă o pagină. Ciudată liniște.

Se așterne ca o punte fără de sfârșit, care îl ajută să pătrundă mai adânc în tâlcul cuvintelor pe care le citește. Când se oprește din lectură, începe să creadă că a găsit «inima tehnicii». Cât de puțin și-a cunoscut atelierul! Câte taine, necunoscute de el, ascunde secția bachelită. Și el, care se socotea aproape un maestru. Cum poți să fii lucrător bun, dacă nu cunoști inima tehnicii pe care o mânuești? Ii plăcură aceste două cuvinte, așa că le rosti cu glas tare: «Inima tehnicii».

— Vorbești singur, ca nebunul? Pandele sacagiul, nu zic eu? — spuse mamă-sa din plapumă.

Pandele zâmbi, strâmbându-și buzele uscate. Vasăzică mama nu doarme. Il pândește. Lăsă cartea jos și un gând îi năvăli în minte. «Voi reuși? Voi reuși oare?» Se ridică și odaia i se păru dintr'odată joasă de tot. Bătrânul plescăia prin somn.

«Acum am să pot să-mi susțin și mai bine planul. Am să introduc și ventilatoare. Aerul la bachelită e greu și nesuferit. A avut dreptate tovarășul Stancu. Iată cum a încolțit un simplu sfat în sufletul meu. Cu pumnii mei am fost puternic, dar cu ce am învățat în ultimile nopți sunt și mai puternic».

Zări prin fereastră cerul înstelat. Stelele pâlpâiau supărate și asta-i aduse aminte de chipul îmbufnat al lui Tomică. «E necăjit puștiul. Nu-i nimic, îi trece».

— Dece nu te culci Pandele?

— Mai stau puțin, mamă, răspunse el în șoaptă.

Trebuia, în sfârșit, să ia o hotărîre. Cu introducerea de ultimul moment a ventilatoarelor, Pandele își socotea planul întregit. Mâine se va duce la inginerul Staicu, șeful secției mecanice și îi va vorbi. Apoi antrenamentul. Nu, de box nu se putea lepăda.

Se băgă în pat și adormi îndată. După un timp, bătrâna întrebă:

— Pandele, de ce nu te culci?

Intrebarea nu căpătă răspuns și mama înțelese că flăcăul adormise. Se dădu jos din pat murmurând:

— Bată-te norocul să te bată și pe tine; dacă te-ai culcat, dece nu stingi lampa?!

. . . .

Sirena sună odată prelung, apoi încă odată scurt și amuți. Pandele opri presa. Iși șterse, cu mâneca salopetei, sudoarea de pe frunte și ieși în curte. Soarele coborî, trăgând lumina zilei după el. De prin ateliere, muncitorii ieșeau glumind, călcând în picioare umbra nespus de lungă a copacului.

Când își aduse aminte pentru ce ieșise în curte, Pandele simți cum i se strânge inima. Bătăile ei se întețiră. Nici când ieșise prima oară pe ring, nu simțise o emoție ca asta.

— Nene Pandele, n'ai nevoie de mine? îl întrebă Toma, ivindu-se ca din pământ lângă el. Ochii lui mari, cu sclipiri de copilandru isteț, îi spuneau parcă: « De ce mă alungi? Ți-am fost un manager bun și nici în producție nu sunt un ucenic puturos ».

Lucrătorul îi privi obrazul stropit de câțiva pistrui și moțul de pe frunte. Ghici că ucenicul se forțează să-și dea un aer serios. Ce-ar fi să-l îmbrățișeze? Nu, acum nu, își spuse Pandele, încă nu-i momentul. Când o să-i facă pe toți « knock-out » cu planul lui, atunci da... Deocamdată...

— N'am nevoie de tine... Du-te de curăță presa, fă-o să strălucească.

Toma se depărtă mofluz. Pandele porni în căutarea inginerului Staicu. Crezu că-l va găsi la secția de studii, dar acolo i se spuse că « a fost și a plecat ». Incepu să-l caute, din secție în secție. Cu fiecare drum se mistuia și buna lui dispoziție. Se întreba dacă nu ar fi mai bine s'o lase pe mâine, dar se răzgândi.

Il găsi în biroul de lângă secția mecanică, pierdut în calculul unui material. Pandele bătu ușor în ușă. Ingi-

nerul nu auzi ciocăniturile şi-şi văzu mai departe de treabă. Lăcătuşul ciocăni a doua oară, cu mai multă putere şi numai atunci îi fu dat să audă glasul lui Staicu:

— Care-i ăla de ciocăneşte aşa?... Intră!

— Eu, Pandele dela bachelită — răspunse el şi intră în birou. — Imi daţi voie, tovarăşe inginer?

Staicu îşi ridică nasul din calcul, lăsându-l pe cel intrat să-i cerceteze chipul de copil serios.

— Aşează-te pe scaunul de acolo, spuse inginerul după câteva secunde. Da trage-l mai aproape.

In acest timp Pandele îşi făcea o socoteală simplă. Işi zicea: Dacă eu într'o lună am citit atâtea cărţi, dar el care-i inginer?... La gândul ăsta, mai că-l înhăţă teama. Dar nu se lăsă învins. Vorba simplă a inginerului îl făcu să-şi recapete siguranţa.

— Tovarăşe inginer, am venit la dumneata, să-ţi cer un sfat... ca să mă ajuţi.

Timiditatea lucrătorului îl îndemnă pe Staicu să lase jos creionul. Urmări jocul de culori pe obrazul lui Pandele care, puţin câte puţin, se îmbujora. I se păru nostimă figura asta cu nasul turtit, pe semne de un pumn solid, părul tăiat «a la box», ochii ai căror adâncuri ascundeau o licărire de lirism.

— Să auzim Pandele; despre ce-i vorba? îl încurajă Staicu.

— Eu, tovarăşe inginer... Pandele ezită, însă întâlnind privirea prietenoasă a inginerului continuă: Ştiţi, eu lucrez la secţia bachelită. La noi, procesul tehnic e foarte încurcat. M'am gândit la un plan de transformare, da, de transformare...

Staicu asculta, din ce în ce mai atent. Şi cu cât pătrundea mai adânc în tainele planului, cu atât şi interesul pentru omul din faţa lui creştea ca un clocot de nestăvilit. Dacă nu cunoscuse înainte decât forţa de muncă a acestor oameni, acum începea să cunoască şi puterea

lor de creaţie. In urmă cu câteva luni Lenuţa; acum acest băetan. Vedea răsărind mlădiţele tehnicei noi. « Da, nu greşesc » gândi Staicu — « mlădiţele tehnicei noi care se nasc ».

— Ei, cam asta am avut de spus, încheie Pandele. Se făcu o tăcere pe care boxeurul nu ştiu cum s'o înţeleagă.

— Ştii ce, Pandele? — şi vădit emoţionat, Staicu spuse: Hai, să-mi arăţi la faţa locului, chiar în secţie, vrei?

Mai mult alergară decât merseră, stârnind curiozitatea unui grup de muncitori. In atelier nu mai era nimeni. Curăţenia era terminată şi maşinile păreau că se odihnesc, în aşternutul lor curat.

— Aici, tovarăşe inginer, începu Pandele, după cum vedeţi... colţul ăsta trebue complect dărâmat şi făcut loc trolitanului. Dece aici şi nu în altă parte? o să întrebaţi dumneavoastră. Pentrucă imediat vin presele şi costă mai ieftin să dărâmi un perete decât să muţi presele.

Inginerul zâmbi.

— Trolitanul pregătit, nu va mai fi adus din celălalt capăt al atelierului ci va intra direct la presă. Şi timpul, timpul, tovarăşe inginer, va fi făcut «knock-out» sub pumnii noştri.

« Curioasă e şi noţiunea asta de fericire », gândea Staicu, privind nasul turtit al boxeurului. « Auzindu-l, m'am bucurat de parcă aşi fi auzit-o pe Lenuţa spunând: « Dacă-i aşa, hai să ne căsătorim ».

— Ei, ce zici tovarăşe inginer? reluă Pandele, mirat de tăcerea bruscă a inginerului.

Cu o mişcare scurtă, Staicu îi apucă mâna scuturând-o voiniceşte. Boxeurul zâmbi, ca şi cum ar fi înţeles totul din această strângere de mână.

— Cu cine ai mai vorbit despre planul tău?

Pandele oftă.

— Cu cine n'am vorbit?! Nimeni nu voia să știe însă decât de proiectul contorului. Nimeni nu m'a luat în seamă. Ba că-s prea tânăr, ba că în capul unui boxeur nu poate să se coacă gânduri serioase. Au uitat că, înainte de toate, sunt muncitor la bachelită.

— Și proiectul contorului e o chestiune serioasă, Pandele.

— Știu, tovarășe inginer. Numai tovarășul Stancu, care m'a ascultat cu atenție, mi-a spus: « Ideea nu-i rea; vezi că avem la bibliotecă câteva cărți despre bachelită, citește-le. Citește-le cu atenție. Incheagă-ți planul; du-te și la A.R.L.U.S., la biblioteca centrală și vezi ce găsești acolo. Și când o să crezi că ți-ai gândit complect inovația, sfătuește-te cu un inginer. Așa am ajuns la dumneavoastră.

— Ei, dar planul ăsta al tău e aproape o diplomă de inginer, cum spunem noi. Da. Să știi însă că nu sunt de acord cu poziția ventilatoarelor; asta nu schimbă însă cu nimic valoarea planului. In cadrul ședinței tehnice voi ridica chestiunea și te chem și pe tine. Noroc, Pandele.

Pandele rămase locului, privind la mersul încet și sigur al inginerului. Boxeurul era fericit. O fericire pe care n'o simțise nici atunci când, la primul său match, arbitrul anunțase: « Invingător la puncte: Pandele Tudor ». Mulțumită lui, secția de bachelită se va transforma; și el s'a transformat. Apoi ca și cum și-ar fi adus aminte de ceva, o luă la goană, îndreptându-se spre sala de antrenament, nădăjduind să dea acolo peste Tomică.

IX. S T A I C U

O clipă de răgaz și Tina își aduce aminte de șantier, de schele, de zidari de bătrânul Manoliu. Din acest atelier nu poate vedea nici adâncul cerului, nici drumul soarelui pornit dela un capăt de lume și poposind la celălalt capăt... Işi aduce aminte că odată, lucrând pe șantier, stelele i se păreau atât de aproape, încât dacă ar fi întins mâna, le-ar fi putut atinge. Doar zâmbetul oamenilor care o înconjoară îi reamintește șantierul. « Vasăzică asta-i fabrica pe care o conduce Vlaicu. Uite ce bărbat am eu! Și privind mașina uriașă din față, i se păru că zărește chipul lui Vlaicu frământat de griji. Auzea vorba lui caldă. « Intelege, Tina, construim prima fabrică românească de contoare și proectul contorului încă nu există »... Da, munca într'o fabrică e mult mai grea decât își închipuise. In prima zi duduitul motoarelor a zăpăcit-o. Dacă n'ar fi văzut femei mânuindu-le, ar fi zis că omul nu poate îmblânzi aceste mașini. E a treia zi de când se afla în atelier și Vlaicu nu ştia. O să-i spun când va crede ea că a venit momentul.

— Ce, tovarășă? cum spuneai că te chiamă?... Ce-ai rămas așa?...

Ciudat om şi inginerul ăsta, Staicu. In fiecare zi la aceeași oră, trece dela om la om, dela strung la strung. Inginerul îi zâmbeşte, încurajând-o să răspundă.

— Mă chiamă Tina şi mă gândesc că o clădire a unei fabrici ca asta ar trebui să aibă ferestre mai largi. Dumneavoastră ce credeţi?

— Păi, cam aşa spun şi eu. Ei... să vezi noua fabrică de contoare. Acolo să vezi ferestre. Da, ia spune, cum îţi place la noi?

— Mă dor picioarele stând... Sunt obişnuită să urc schelele... Altfel însă...

Inginerului i se păru că femeia ezită să-i vorbească. Se înşela. Tina se gândea că îi plac maşinile, că o supără puţin gălăgia dar că mecanismul lor e minunat. O atrăgeau şpanurile care, sub cuţitul strungului, se desemnau într'o beteală nesfârşită şi argintată.

— Aşa e în primele zile. O să-ţi placă la noi...

Staicu se depărtă de femeie cu acelaş zâmbet cu care părea că spune celor din jur: «Nu vă speriaţi de mine, n'aveţi motiv». Inginerul îşi continuă drumul prin atelierul pe care-l conducea nu de mult. In mersul lui se simte o energie stăpânită. Cunoaşte bucuriile şi necazurile fiecărui muncitor în parte. Iată-l, pe nefericitul de Costache; după sprânceana încruntată spui că iar s'a certat cu nevasta. Bătrânului meşter Haralambie i s'a sburlit mustaţa; lucrează şi bombăne. Cu siguranţă că iar s'a ciondănit cu cei tineri. Ieri, la lăsatul lucrului, moş Haralambie a năvălit în biroul lui şi s'a răstit la Staicu:

— Tovarăşe inginer, aşa nu mai poate să meargă.

— Ce s'a întâmplat tovarăşe Haralambie? Cum, ce fel nu mai poate să meargă?

Bătrânul era mâniat şi când vorbea îşi ridica sprâncenele încărunţite de parcă s'ar fi mirat de fiecare cuvânt pe care-l spune.

— Ăştia nu-s tineri... ăştia-s draci. Draci... ştii d-ta ce înseamnă draci? Nu ştii... Ei, pe timpul nostru un ucenic...

— Cine te-a necăjit nene Haralambie?

— N'au astâmpăr în timpul lucrului, se leagă de fete. Da, da, nu le lasă în pace. Mereu îi auzi: « Uite ce drăguţă e»... « Frumoaso, nu mergi Sâmbătă seară la bal?»... « Mă, le zic eu, vedeţi-vă de meserie»... « Las, moşule» îmi răspunde: ...« Astăzi sunt altfel de timpuri, nu ca pe vremea matale»... Şi responsabilul U.T.M.-ului, momâia aia de Nicu, aude, dar doarme da'n picioarele... Auzi, tovarăşe inginer?... cureaua, cureaua... altfel nu scoatem meşteri din ei...

Staicu s'a apropiat de Haralambie care trebăluia încruntat. Fără să se oprească din lucru îi povesteşte inginerului ce se întâmplase.

— I-am spus-o lui Nicu... Mă, eşti om politic sau nu?... Dacă da — zic eu — atunci fire-ai să fii, dece nu-ţi vezi de tineri? Ce crezi dumneata? S'a burzuluit... s'a roşit şi a prins să se răstească la mine... « Să nu mă înjuri, moş Haralambie, eu atâta îţi zic! Să nu mă înjuri c'o spun biroului U.T.M.». « Ai deschis pliscul», îl iau eu din nou, « care vasăzică ştii să şi vorbeşti. Atunci de ce nu vezi de ucenici? Ştii să te burzuleşti numai? Câte şedinţe ai ţinut? La câte şedinţe m'ai chemat şi pe mine să vă povestesc cum era înainte munca noastră sub capitalişti? La niciuna... Fire-ai să fii — îi zic eu — să faci chiar astăzi una». « Fără aprobarea biroului nu se poate», zice el. « Să te duci s'o ceri, că altfel îţi mănânc zilele».

Bătrânul meşter se opri din vorbă, aşa că inginerul Staicu găsi răgaz să-i răspundă:

— Totuşi nu trebuia să-l înjuri, moş Haralambie...

— Ei, la asta nu mă aşteptam... Şi dumneata?... cu ei... cu copchiii ăştia care au şi început să fumeze?... Eu pe vremea lor...

— La şedinţă să le povesteşti... Să-i faci să te asculte. De înjurat însă nu trebuia să-i înjuri...

— Știi dumneata... tovarășe inginer... ce înseamnă înjurătură? Inseamnă un cuvânt magic... Da... magic... E o cheie universală cu care deschizi toate ușile. Da... da... întreabă-i pe toți bătrânii din atelier...

In acel moment Nicu se apropie de moș Haralambie și cu un aer supărat, îi spuse bătrânului:

— La patru avem ședință, tovarășe Haralambie... Te așteptăm.

— Ei... ai văzut?... ședință... tovarășe inginer... Da, da, înjurătura e cuvânt magic... încheie bătrânul dând drumul mașinii pe care o pusese la punct.

Inginerul trecu mai departe. Când ajunse în dreptul unei freze, zări, în dreapta lui, chipul Lenuței. Il cuprinse o dorință puternică de a se apropia să-i vadă mai bine obrazul, să-i urmărească mișcările cu care conduce strungul. « Cât de repede a învățat fata asta meseria » — gândi Staicu. Și în sinea lui se bucura. Insă bucuria creștea odată cu mâhnirea. Se simțea din ce în ce mai mult legat de ea, ca și cum, atunci când o învățase cunoașterea strungului, sufletele lor s'ar fi înodat prin anumite fire tainice.

De multe ori, își amintea de ziua când Lenuța cu încă vreo cinci fete fuseseră trimise să învețe meseria.

...Cădea o ploaie rece și deasă. Fulgere albe săgetau norii negri și îmbelșugați. Din când în când, câte o frântură de vânt rupea firele groase ale ploii. Pe un asemenea timp, intrară în secția mecanică cinci fete, cinci croitorese. Ploaia le udase până la piele. Stropii le alunecau de pe frunte, pe gene și fetele surâdeau cu lacrimi în ochi.

Zâmbeau toate, dar sufletele lor priveau speriate. Zgomotul motoarelor și privirile cercetătoare ale celor ce munceau lângă mașini, le dădură senzația că au alunecat dintr'un vis frumos, în altul urât și nesuferit.

El, inginerul Staicu, le întâmpină binevoitor și le spuse:

— Aici e secția în care veți lucra de azi înainte.

Dar fetele făceau semne disperate, că din pricina sgomotelor nu aud o vorbă.

— Nu-i nimic, așa e la început, le răcni Staicu în urechi... Uscați-vă puțin, apoi o să vă arăt locul fiecăreia...

Fetele își aruncau ochiade. Păreau că-și cer ajutor una alteia. Staicu prinse o frântură dintr'o discuție.

— S'o creadă ei că eu am să lucrez aici... mârâi o fată cu părul cârlionțat și cu buze cărnoase...

— Ce sgomot! rămâi fără urechi. Credeam că sgomot mai mare ca al mașinei de cusut n'o să fie — spuse o altă fată...

— Ascultă-mă pe mine, Măriuco... ai să-i duci dorul mașinii de cusut. Cum să lucrezi la dihăniile astea de aici?... Și să stai și în picioare — interveni din nou fata cu cârlionți.

— Nu, nu rămân aici... Am să lucrez în particular și tot n'am să mor de foame. Mai fac o bluză, o rochie... Nu, aici nu stau... Uf, și aerul ăsta!... Nu-i de mine aici.

Fata scoase dintr'un buzunar o oglindă și începu să-și aranjeze buclele, parcă stropite cu rouă.

Din colțul său Staicu privi îndelung grupul de fete. Numai una singură tăcea: Lenuța. Ișі rotea privirea pe fețele oamenilor, la curelele de transmisiune, la mișcarea automată a unei freze. Lenuța aducea cu un copil rătăcit într'o pădure, cuprins de vârtej.

A doua zi, din cinci fete, se prezentară numai patru. Fata care se numea Monțu, se lipsi de fabrică și de meserie. Staicu, în calitate de director al școalei de pregătire profesională, se ocupă îndeaproape de fostele croitorese. Le încredință lui moș Haralambie, cel mai bun meșter.

Intr'una din zile, îl găsi pe moş Haralambie învârtindu-se încurcat în jurul Lenuţei, care plângea...

— Ce-i, tovarăşe Haralambie?

— Plânge!... a făcut strungul scurt circuit... şi pe ea a apucat-o plânsul...

Staicu se apropie de Lenuţa, care îşi ştergea ruşinată lacrimile...

— Ţi-e teamă? o întrebă blajin Staicu.

— Nu...

— Atunci, dece plângi?

— Am eu motivele mele.

Apropiindu-se de strung, Lenuţa îi zise bătrânului:

— Hai, nene Haralambie, să începem din nou.

Bătrânul meşter schiţă un gest ca şi cum ar fi spus: «altădată să nu-mi dai fete pe mână».

Staicu nu avea de unde să ştie că în ajun Lenuţa pornise dela fabrică aproape buimacă. Abia îşi simţea picioarele. Capul îi vuia într'una. Mereu vedea piese strunjindu-se. Nu simţea nici vântul care îi umbla prin păr, nu văzu nici zâmbetul aruncat de un tânăr cu nasul turtit, care trecu pe lângă ea. Când ajunse acasă, maică-sa, o bătrână care abia mai vedea, o întrebă dacă nu vrea să mănânce. Ea răspunse «nu» şi se asvârli în pat. Nu reuşi să adoarmă. Işi zicea: «dau dracului totul şi iau iarăşi acul în mână». Insă când îşi aduse aminte de femeile care lucrau în jurul ei, de zâmbetul lor şi mai ales de una din ele care-şi luase copilul dela creşă şi ieşind pe poartă lăsa mânuşiţele copilului s'o plesnească peste obraz, îşi spuse că trebue să mai încerce. Adormi zâmbindu-şi. De câteva ori se trezi speriată. Dimineaţa o porni din nou spre atelier...

Când pentru prima oară începu să lucreze singură, Staicu se apropie de ea. O privi şi urmărindu-i siguranţa mâinilor, o întrebă:

— Ei, cum te simţi?

— Mult mai bine, răspunse Lenuţa şi zâmbi...

...Aducându-şi aminte de momentul ăsta, faţa lui Staicu se lumină şi mai mult. Avea impresia că a descoperit nodul tainic... Zâmbetul... Câteodată zâmbetul Lenuţei devenea pentru el obsedant. Incerca să-l şteargă, dar în zadar. Zâmbetul ei continua să-l însoţească ca o umbră. Atunci i se părea că şi ceilalţi, toţi din jurul său, observă gestul îmbietor al fetei. Roşea, apoi pălea, aşa fără niciun motiv serios. Se mustra zicându-şi: « Ajunge, fii om serios », dar, parcă înadins, liniile simple ale chipului ei îi apăreau mai atrăgătoare. Işi arăta dinţii albi şi odată cu ei strălucirea pală a buzelor. Se surprindea zâmbind acestei imagini, pe care o privea când cu drag, când cu ciudă.

Staicu, în toată viaţa lui, n'a fost niciodată îndrăgostit. In anii adolescenţii, pe când ceilalţi colegi ai lui îşi plângeau în poalele toamnei iubirile nefericite, el, viitorul inginer, stătea închis în camera sa şi învăţa « legile mecanicei *moderne* ». Ii plăcea o studentă — aşa îşi închipuia el — dar « chestia » asta i-ar fi răpit din orele de laborator, aşa că, în cele din urmă se lăsă păgubaş.

Acum rostea: « m'am îndrăgostit » de parcă ar fi spus « m'am îmbolnăvit ». Nu-i vorbă, era intrigat de faptul că găsise timp spre a se îndrăgosti. « Şi eu care credeam că nu mă mai interesează decât viaţa maşinilor şi energia care le pune în mişcare »... Insfârşit, se hotărî...

Se apropie de ea. Ii spuse: « Noroc, Lenuţo ». Ea răspunse neridicând privirea dela piesa pe care o strunjea. Strungul era curat. Intr'un colţ era prins un mănunchi de ghiocei.

— Voiam să vă întreb ceva, tovarăşe inginer... — zise ea fără să-şi ia ochii dela strung...

— Ce anume? întrebă el, mirat de tonul fetei..

— Se poate lucra la două strunguri?

Staicu era acum aproape de zâmbetul pe care-l îndrăgise. In ultimul timp, Lenuţa se schimbase mult. Căpătase trăsături vioaie, sigure... Devenise într'adevăr puternică...

— Sigur că da — zise Vlaicu — în Uniunea Sovietică muncitorii muncesc la trei şi la patru strunguri.

— Dece să nu încercăm treaba asta şi noi?

Lenuţa nu mai zâmbea. Ii aruncă o privire serioasă şi parcă dojenitoare.

— Pentru asta se cere o aşezare specială a strungurilor.

— Şi nu se poate face?

— Nu m'am gândit, răspunse Staicu, aproape uluit.

In momentul acela sirena sună prelung repausul de dimineaţă. Maşinile se opreau treptat, una după alta. Cobora o linişte supărătoare. Fata însă nu-şi opri strungul decât atunci când termină piesa...

— Bine, tovarăşe inginer... nu credeţi că lucrând la două strunguri am câştiga timpul pierdut pentru montare şi am câştiga şi în productivitate?... Ce spuneţi de asta?

— Ce spun?! — Ideea nu e rea... Nu m'am gândit niciodată la asta... Şi apoi, vreau să te invit astă seară la cinema — răsuflă uşurat Staicu, minunându-se totodată de unde lua atâta îndrăzneală.

— Mulţi, de aici din fabrică, suferiţi de boala asta — zâmbi Lenuţa...

— Nu cumva te-a mai...

— Ba da. Un boxeur cu nasul turtit...

— Şi atunci? întrebă încurcat Staicu.

— La ce film mergem? întrebă simplu Lenuţa.

Izbucniră în hohote de râs, care îi apropie şi mai mult unul de altul.

X. V L A I C U

Aprilie e blând. Soarele are, în căldura lui, viață. Ogorul, îngrășat cu sângele zăpezii, respiră aburi. Aburul miroase și el a viață. Ieri, ogorul era încă negru și mâhnit. Astăzi râde. Printre bulgări au mijit, odată cu zorile, niște firișoare verzi, ce cată la albastrul limpede al cerului. Ivite din sufletul boabelor de grâu, firișoarele răspândesc în văzduh mireasmă de pământ. Zglobiu, vântul o gonește spre oraș: « Du-te — parcă-i spune — să se bucure de tine și cei dela oraș ».

Vântul sburdă pe ulițele orașului, dar oamenii n'au timp să-l bage în seamă.

S'a oprit la fereastra unui cămin de zi, șuierând șmecherește și chemând copiii în curtea largă și înverzită... Bătând din mânuțe, copiii, ieșiți la soare, simt odată cu mângâierile vântului și respirația înmiresmată a ierbii abia răsărite. De bucurie se prind în cerc și zburdă.

Gălăgia lor îl face pe Vlaicu să se oprească. Privește cu ochi atenți. E doar căminul fabricii. Urmărește un copil ce s'a oprit în fața unei flori. Ii aude chiotul de fericire: « Vai ce male a clescut ».

« Copiii sunt mai aproape de primăvară, decât noi, ăștia » — gândește Vlaicu. Mirosul de pământ reavăn îi gâdilă nările, trezindu-i o imagine ciudată: « Două picioare desculțe crăpate de ger și arșiță, înfundându-se într'un pământ moale și nespus de negru ». Dar clinchetul copiilor ademeniți de joacă îl atrage mai mult decât

această imagine. Hora, cântecul lor inegal, plânsul, strecoară în sufletul directorului o încredere de nesdruncinat în oameni, în luptă.

Zâmbind se îndreaptă spre șantierul fabricii de contoare. Iată-i clădirea. Cât de mândră și măreață se înalță, ca și cum i-ar striga cerului: «Nu mi-e teamă de tine, nici de arșița bulgărului ăsta, care cât e ziua de mare se plimbă pe seninul tău». Acum nouă luni nu era decât un maidan în paragină. Nici copiii fugiți dela școală nu se mai jucau pe el. Doar, din când în când, se mai pripășeau lustragii care jucau în « zaruri». Numai la o lună după naționalizare au și apărut arhitecții, inginerii, zidarii. Incepea construcția primei fabrici românești de contoare. Ziua și noaptea, minut cu minut, maidanul se transforma. De atunci, Vlaicu nu mai avea astâmpăr. Descoperise în el forțe pe care nici nu le ghicise. Construcția celei de a doua fabrici mergea bine. El însă ar fi vrut s'o ridice peste noapte. Gândul lui alergă la proiect și la inginerul Ionescu. Greșise. Lui Vlaicu nu-i era teamă de greșeli, dar mai știa că aceste greșeli trebuesc făcute într'un număr din ce în ce mai mic. Și mai știa că ele au și o cauză.

Pe șantier, zidarii încă nu-și terminaseră treaba când, la propunerea lui Vlaicu, muncitorii începuseră montarea utilajului. Cum să nu se bucure. Iată, încăperea asta mare în care a pășit acum va fi uzina electrică a fabricii. Pereții nu sunt încă tencuiți, dar echipa de electricieni, condusă de Grigore, montează un dinamo uriaș, românesc și el. Șeful echipei și-a zărit directorul, îl întâmpină zâmbind, ștergându-și mâinile cu niște bumbac:

— Noroc, tovarășe director.

— Să trăiești meștere — zâmbi Vlaicu. Ei, cum e?

— Fain, dinamul ăsta al reșițenilor. Bun, nimic de spus. Eu cred însă că nici cu contorul nostru nu vom rămâne de căruță.

Directorul se apropie de grupul de muncitori şi intră în vorbă cu ei.

— Ce ziceţi tovarăşi, terminăm secţia la termen?

— Păi să... Vrură să răspundă cu toţii dintr'odată. Ii potoli Grigore...

— Ei... ei... câte unul...

Oamenii izbucniră în râs şi acum îşi dădeau coate, care să vorbească mai întâi. Interveni un electrician cu o faţă de copil.

— Am termina-o, tovarăşe director, da' părerea mea e că nu ajung braţele de muncă; ne-ar mai trebui oameni...

— Ne-ar mai trebui oameni! Ai spus-o şi tu — se vârî un altul. Cei ce lucrează la mecanică cer şi ei oameni... şi cei dela asamblare vor oameni... După tine, ar însemna să aşteptăm. Ei bine, noi n'avem timp să aşteptăm.

— Ce-i drept — interveni Vlaicu — n'avem atâţi oameni cât ne trebue. Se opri. Un gând frământat de mult îşi croia drum din ce în ce mai desluşit... Ce-aţi spune voi dacă elevii şcoalei profesionale...

— Adică croitoresele alea? întrerupse un electrician cu păr ondulat, căzut zuluf pe fruntea-i înegrită.

— Chiar aşa, ucenicii — întări Vlaicu. Şi seriozitatea directorului îl făcu pe electrician să roşească. Jumătate de zi să facă practică alături de voi... Ce-ar fi?

— Ne-ar încurca mai mult, interveni acelaş muncitor.

— De unde ştii tu, măi Niculaie?

— El pe toate le ştie. E filosoful echipei noastre.

— Linişte! — interveni Grigore. Eu cred, măi băieţi, că ideea tovarăşului director nu-i rea. Una la mână pentrucă ne-ar ajuta, a doua la mână ar învăţa «croitoresele» mai repede meşteşugul electricienilor. Părerea mea asta-i, ce ziceţi voi?

Vlaicu asculta cu atenţie. Muncitorii din echipă erau de părerea meşterului. Numai Niculaie susţinea

într'una: «Fetele astea n'au fost nici înainte croitorese bune, nu vor fi nici acum electricieni buni».

Despărţindu-se de electricieni, Grigore îl întrebă în şoaptă:

— Cu proiectul contorului cum a rămas?

— Avem astăzi şedinţă la Partid, om vedea ce-om hotărî.

Vlaicu nu uitase de şedinţă. Trebuia doar să prezinte un raport. Se uită la ceas. Trecu prin celelalte secţii ale viitoarei fabrici de contoare, după care se întoarse în biroul său. Până la şedinţă mai rămăseseră 30 de minute. Apucă raportul şi începu să-l recitească. Pentru a doua oară străbătea drumul activităţii lui din ultimele luni. In raport, fiecare cuvânt înseamnă zile şi nopţi, bucurii sau necazuri. Adâncindu-se în filele rupte din calendar, asemenea unui miner care urmăreşte filonul de aur negru, Vlaicu urmăreşte firul activităţii sale. Unele greşeli i se părură ridicule: cum de nu le-a putut ocoli? Şi chestiunea proiectului de contor? A fost dus de nas de un duşman. Cu o mişcare scurtă se ridică. Ochii priveau înciudaţi. Prea i se păruse în ultimul timp că în întreprinderea lui toate sunt puse la punct. Acum se întreba dacă în raportul lui a cuprins totul. Nu-şi mai răspunse... Glasul sirenei, acel glas răguşit, pe care-l recunoştea din orice colţ al oraşului, îi spunea că e timpul să se ducă la şedinţă.

Coborî. Muncitorii părăseau atelierele îndreptându-se spre poartă. Vlaicu apucă spre sala de şedinţă. Trecu pe lângă castan. Murmurul frunzelor îi reaminti de joaca copiilor dela cămin. Zări pe fetiţa care gungurea «o, ce male a clescut». Zâmbi, însă în aceeaşi clipă rămase locului ca împietrit. Spre el venea o femeie îmbrăcată într'o salopetă. Femeia călca sprinten, zâmbea, şi zâmbetul era al Tinei. «Nu se poate» — încercă Vlaicu să-şi alunge imaginea nevestei. Dar parcă în ciuda gân-

dului lui, femeia venea spre el cu acelaş zâmbet. Numai când se află la jumătate de pas de el, Vlaicu putu să îngâne...

— Tina... tu aici?

Glasul îi tremura. Chipul femeii, luminat de soare i se păru mai atrăgător ca niciodată. Parcă trecuseră ani de când n'o mai privise atât de aproape.

— Da, eu, Vlaicule...

Oare ar mai fi avut vreun rost să o întrebe cum de a ajuns în fabrică? Privea țintă în ochii Tinei.

— Invăț meseria aici la voi, pentru fabrica de contoare — continuă să vorbească Tina. Ghici în adâncul ochilor lui frământarea pe care o așteptase. Ochii lui priveau serioși, ca și cum în drumul activității lui mai găsise o greșală. Nu putu spune decât:

— Tina... bunul meu tovarăş...

Ii apucă mâna, strângând-o cu atâta putere încât femeia se îmbujoră.

— Am auzit Vlaicule de greutățile tale, de contoare, de inginer. Acum sunt greutățile noastre. Te duci la şedință?

— Da.

Tina clipi copilăreşte.

— Du-te... Te aştept.

Vlaicu privi în urma femeii, care din când în când își întorcea capul spre el. In poartă rămase o secundă, apoi nu se mai zări. Ar mai fi rămas mult timp așa, dacă n'ar fi simțit o ușoară bătaie pe umăr...

— Să mergem, tovarășe Vlaicu.

Era Cristache.

— Să mergem, încuviință el.

Cele două ferestre ale sălii de ședințe erau larg deschise. Se putea vedea șirul de plopi ale căror vârfuri parcă sgâriau văzduhul. In spatele lor, mai înalte, mai puternice, se înălțau cele două coșuri ale uzinei din apro-

piere. Nori negri și leneși se ridicau din gurile lor, întunecând apusul soarelui. Așezat lângă Stancu, care avea să conducă ședința, Vlaicu își plimba privirea pe fețele celor din sală. Nu era un om pe care să nu-l cunoască. Intr'un colț al încăperii îl văzu pe Gheorghe. Intr'o mână ținea batista, cu cealaltă parlamenta. « E nemulțumit», gândi Vlaicu. « Pe semne că îndrugă verzi și uscate despre avansuri». Undeva, la mijloc, el găsi pe inginerul Staicu. Avea o față de copil, însă ochii îi sclipeau serioși și îndârjiți. Privirile lor întâlnindu-se, el avu senzația că inginerul i-a aruncat o vorbă: « Ei, acum să te văd pe unde ai să scoți cămașa». Ar fi vrut să-i răspundă, însă zarva celor din sală creștea și odată cu ea creștea și fumul de mahorcă.

— Să începem, tovarăși...

Era glasul lui Stancu. Cristache îi făcu semn că se poate începe. La fel și Vlaicu. Secretarul Organizației de Partid s'a ridicat. Cei din sală îi cunosc zâmbetul, așa cum îi cunosc dârzenia cuvântului.

— Tovarăși...

Un timp Vlaicu îl ascultă, apoi privirea-i alunecă pe un portret, nu prea mare, dar înconjurat de ramuri de brad. E al tovarășului Stalin. A ridicat o mână și parcă-i spune: « Bagă de seamă, Vlaicule, acuși îți vine rândul». Simți cum un fior îi străbate tot corpul. Stalin zâmbește blând, vorba lui e domoală, se aseamănă cu cea a mamei: « De ce încerci să te ascunzi? parcă eu nu știu că în ultima vreme nici n'o mai luai în seamă pe Tina. Ai o nevastă bună, dar nu știi cum s'o prețuiești. Asta-i, tovarășe Vlaicu. Mai știu, Vlaicule, că ai început o cărticică de a mea, pe care n'ai mai terminat-o. Și te mai miri că te-a putut duce de nas un dușman, tocmai pe tine, coșcogeamite director... Bagă de seamă, Vlaicule — și ți s'a părut că n'ai mai avea cu ce să-ți complectezi raportul».

— Are cuvântul tovarăşul director Vlaicu.

S'a ridicat. Dincolo de fereastră, ziua începea să-şi stingă lumina. Vlaicu îşi citea raportul. Un moment, ochii îl usturară din pricina fumului. Se poticni într'un cuvânt, dar zâmbetul lui Stancu îl ajută să se regăsească imediat. Citea şi nici el însuşi nu ştia de ce i se pare că din sală doar inginerul Staicu îl sfredeleşte cu privirea. «Aşa's intelectualii», îşi zicea Vlaicu. După trei sferturi de oră, directorul se aşeză la locul lui. Se încălzise.

— Urmează discuţii la raport... Cine se înscrie la cuvânt? spuse de astădată Stancu, privind în sală dela un capăt la celălalt.

Oamenii se înscriau la cuvânt unul după altul. Vlaicu îşi scoase caietul, nu voia să-i scape o singură vorbă din ceeace se va spune. S'a ridicat Afanasie. Inainte de naţionalizare fuseseră tovarăşi de atelier. Are o voce hodorogită, dar spune bine ceeace are de spus.

— Ne-a păcălit banditul dracului şi asta trebue să ne fie învăţătură de minte. Ne-a dus?... ne-a dus! Noi însă aici avem partea noastră de vină. Pentrucă ei lucrează acolo unde lipsim noi... şi mai vreau să spun ceva... In legătură cu avansurile...

Vlaicu îl zări pe Gheorghe care se întoarce spre Afanasie... Işi şterge fruntea asudată şi ascultă...

— Bună-i măsura asta. Trebuesc odată pentru totdeauna oprite avansurile. Dacă vrem să avem o gospodărie de gospodari... da, de gospodari... Tu, Gheorghe, nu te uita aşa la mine, că-ţi cunosc gândul. Cine ne momea cu avansurile? Ei. Oamenii s'au înglodat în datorii. Propunem...

Pe Gheorghe îl supără vorba mecanicului. Ce aveau cu el? Altădată cuvântul lui era ascultat şi înţeles. In ultima vreme, prea au început să-i tălmăcească şi să-i răstălmăcească, tot ceeace spunea. « Şi eu cred că nu greşesc — se încurajă Gheorghe — astăzi când lucrătorul munceşte pentru plan, nu trebuesc oprite avansurile.

Afanasie e om bun, dar n'are experienţă sindicală, d'aia vorbeşte atât de uşor».

— Are cuvântul tovarăşul inginer Staicu...

« A cerut şi el cuvântul; dar de ce să nu-l ceară?», îşi spuse Vlaicu. Acum îl zărea mai bine pe inginer. Carneţelul pe care-l ţine în mână tremură. Fumul care-i desparte îi face chipul şi mai obosit...

— Am să fiu scurt şi concret. Am să merg la cauzele pe care eu le cred principale şi care au determinat greşala tovarăşului director.

Vlaicu rămase cu ochii aţintiţi asupra caietului. Creionul refuza să scrie « greşala directorului».

— Dela tovarăşul director — continuă inginerul — am învăţat foarte multe. Spiritul lui gospodăresc, de iniţiativă, energia lui, ne-au fost exemplu viu. Pentru prima oară în mod practic am învăţat cum putem noi gospodări mai bine ca ei.

Staicu se opri. Aruncă o căutătură spre locul unde şedea Vlaicu. Il găsi învăluit în fum. Cu faţa crispată de încordare, directorul îşi lua notiţe.

— Greşala în cazul proeictului de contoare porneşte şi dela o poziţie greşită pe care o are directorul nostru faţă de intelectuali în general şi faţă de cei din întreprinderea noastră în mod special. Secţia de studii e luată drept o secţie de pierde-vară... O secţie de incapabili, de oameni comozi... şi atât... Oare şi-a pus directorul nostru întrebarea de unde vine la el o atare atitudine?

« Intr'adevăr, nu mi-am pus niciodată întrebarea asta» — gândi Vlaicu devenind şi mai atent.

Vorbi mult timp despre relaţiile între ingineri şi muncitori. Dădu şi câteva citate. Tovarăşii îl aplaudară. Inginerul încheie spunând:

— Da, tovarăşi, în ultima vreme prea am început să trecem cu uşurinţă peste forţele creatoare ce se găsesc

în mijlocul nostru. Unii tovarăşi din comitetul sindical nici nu mai iau în seamă pe cei care, cu îndrăzneală, vor să ducă tehnica înainte...

Când auzi numele lui Pandele boxeurul, Gheorghe încercă să se ridice în picioare, dar rămase mai departe aşezat, mulţumindu-se să-şi şteargă ceafa transpirată: « un altul care nu mă înţelege ».

Când Stancu se ridică să tragă concluziile, ziua era dusă, hăt departe. Intunericul nopţii înghiţise plopii. Departe de tot, orizontul părea aprins. Stancu vorbea potolit, cald. Ascultându-l, Vlaicu avea impresia că a fost luat de mână şi dus spre anumite fapte pe care el nici nu le gândise. Cuvântul lui spintecа problemele, arătând oamenilor miezul. « Furat de anumite frământări — vorbea secretarul — am uitat de formele pe care le îmbracă lupta de clasă... N'am ştiut cum să realizăm cea mai deplină colaborare între organizaţie şi administraţie. Propun ca proiectul de contoare să fie încredinţat unui colectiv de ingineri din cadrul secţiei de studii »...

In drum spre casă, Vlaicu se gândea la întrecerile socialiste, la alegerile sindicale, care aveau să aibă loc peste câtva timp... la munca în colectiv asupra căreia Stancu insistase atât de mult.

Era noapte târziu. Strada pustie. Simţi respiraţia caldă a salcâmilor şi cerul înstelat îi aduse aminte de o altă noapte. Noaptea aceea avusese poate aceeaşi însemnătate. 11 Iunie 1948...

... Dela şedinţă, ultimul plecă Stancu. Era obosit. Se vedea de departe. Zâmbea şi, ca deobicei, ochii i se făcură mici, de mongol. Se opri în uşă. Parcă mai avea ceva de spus.

— Te las, Vlaicule, odihneşte-te. O să ne vedem dimineaţă.

Dindărătul uşii, paşii lui Gheorghe se pierdură. Vlaicu privi în jurul lui. « Am rămas singur-singurel». Ii părea rău că Stancu plecase, dar şi mai rău că nu încercase să-l oprească.

Simţi cum în birou liniştea se aşterne din ce în ce mai apăsătoare. Liniştea care cobora parcă de pe faldul draperiei de catifea, de pe policandrul din mijlocul încăperii, cobora şi se aşeza pe umerii lui vânjoşi. Tresări. Avusese senzaţia că o mână oprise motoarele uzinei şi odată cu ele şi duduitul lor.

Faptul că se afla singur în biroul americanului, al fostului director, îi strecura în suflet o nelinişte pe care cu greu încerca să şi-o potolească.

Ţiuia undeva un greier, însă Vlaicu nu-l auzea. Işi plimba privirea pe culorile unui tablou agăţat deasupra fotoliului. De multe ori intrând în biroul americanului, zărise tabloul ăsta ciudat şi de fiecare dată se întreba cam ce ar vrea să însemne. De astădată cercetă tabloul cu băgare de seamă. Era un amestec de culori fără început şi fără sfârşit; « nu-i nimic, sau nu pricep eu » — îşi zise Vlaicu. Am şi eu un tablou acasă, ce-i drept e acoperit de fum, dar ochiul tot mai poate vedea un cioban şi o oaie.

Se mânie că într'un moment atât de afurisit se gândea la tablouri. Făcu un pas mai la dreapta. Se lovi de birou şi răsturnă cu cotul o maimuţă de blană neagră. Era amuleta americanului. « A dracului dihanie » — îngână el şi i se păru că maimuţa căzuse pe podea aşa cum căzuse directorul în fotoliu.

Cum se mai sbătea în capul lui tot ce trăise în tot cursul acelei zile ! Gândurile năvăleau neorânduite. Când nedumerirea directorului, când sigiliul casei de bani, toate se pierdeau în urale nesfârşite. Oboseala îl cuprinse deabinelea. Se lăsă într'un fotoliu. Dar nu aţipi. Alte gânduri dădeau năvală. Auzea vocea lui Cristache...

— Ei, da, ce te miri aşa, directore?

— Eu, tovarăşe Cristache...!?!

— In persoană...

Vlaicu zâmbea şi se încrunta. Nu reuşea să-şi astâmpere focul obrajilor. Crezu că Cristache îşi râde de el, că-l pune la încercare. Asta a fost în ajun, iar în aceeaşi zi tot Cristache i-a vorbit între patru ochi.

— Avem încredere în tine. Să conduci fabrica nu-i un lucru chiar atât de uşor.

Da, Cristache n'a glumit. Zăduful nu-l lăsa în pace. Işi zicea: « Tina cu siguranţă că m'aşteaptă. I-am spus de atâtea ori, vezi că nu viu, culcă-te... Aşa, dintr'odată, director. Hai pe două ateliere, dar pe toată fabrica? Tina n'o fi ştiind nimic. Mai greu o să-mi fie cu registrele. Dar ce, parcă cu producţia o să-mi fie mai uşor? Fabrica o să fie deficitară! Şi cu inginerii ăştia! Poate ar fi mai bine să înceapă cu cantina?»...

Se întristase. Işi sprijini fruntea în pumnii puternici. Privea tapetul biroului, ca şi cum în culorile lui ar fi putut găsi răspuns. Gândurile îl răscoleau. Aşa cum stătea cufundat în fotoliu îşi aduse aminte de un film. Zâmbi fără să vrea.

...Era într'o toamnă. Cernea şi un vânt rece curăţa rugina copacilor. Tina insistase să meargă: dacă ar fi fost după el s'ar fi culcat.

— Hai, măi Vlaicule, că e un film cu Lenin...

— De unde ştii?

— Am văzut fotografiile... Zău, le-am văzut. Ştiu şi cum îi zice filmului...

— Minţi...

— « Lenin în Octomvrie »... Na, vezi că n'am minţit...

In sală, Tina îl ţinuse de braţ. Işi aduce aminte de parcă ieri ar fi văzut filmul. Un muncitor, un revoluţionar cu numele de Matvei, este numit directorul Băncii

Naționale. Invingând greutățile el ajunge să facă ordine în instituția încredințată de revoluție...

N'o să uite niciodată. Tina îi tot dădea coate zicându-i:

— Tu nu te-ai descurca niciodată...

El s'a înfuriat. A simțit că femeia își râde de el. A răspuns mâniat:

— N'ai de unde să știi...

...Și astăzi iată-mă director! Te pomenești că Tina a avut dreptate — gândea Vlaicu într'una. Ințelegea câtă asemănare era între cele ce văzuse atunci în film, cu ceeace trăise astăzi.

Trăise o revoluție... O revoluție care nu s'a terminat! Se ridică brusc din fotoliu. Se lăsă cucerit de acest gând. Asemănă uralele muncitorilor dela Putilov, cu cele ale muncitorilor care îl alegeau director. Și Lenin și Stalin priveau cu ochi sfătuitori din cele două portrete uriașe.

— «Nu, Tina nu are dreptate. Matvei a fost un mecanic, poate un lăcătuș. Și eu sunt mecanic și electrician. Matvei a fost sprijinit de Partid, și eu am să fiu ajutat de Partid».

Căldura îl făcu să-și descheie gulerul dela cămașă. Se îndreptă spre fereastră. Dădu înlături draperia de catifea. Geamul era rece. Iși strivi stropii de sudoare de fața netedă a sticlei. Deschise fereastra. Adierea rece a nopții îi răcori obrajii încinși.

Din depărtare, norii negri urcau greoi înălțimea boltei. Fulgere albe luminau din când în când urcușul norilor. Vlaicu privea atent. Norii căscaseră o gură enormă, amenințând să înghită cerul nituit în stele de aur.

Pașii muncitorilor care patrulau în fața porții și la magazii se auzeau până la el. Iși întoarse privirea și rămase mult timp așa.

Pe fondul negru al nopţii, luminată din când în când de fulgere, se profila silueta uriaşă a fabricii. Inaltă şi puternică — fabrica părea că-şi păzeşte propria tăcere. Vlaicu îşi plimba privirea dela un capăt la celălalt al clădirii. Cunoştea fiecare cărămidă, aşa cum îşi cunoaşte bătăturile din palme. O senzaţie ciudată îl chinuia. Clădirea i se părea mai uriaşă ca niciodată. Stăteau faţă în faţă; ea neclintită, el întrebându-se... cum va reuşi să-i cuprindă imensitatea? Simţea greutatea fabricii în încordarea totală a corpului său.

Ochii lui iscodeau fără sfârşit sufletul clădirii. Iată, acolo e atelierul de bobinaj... Nu-i prea mare, dar sunt câţiva băieţi buni, Iftodie, Nicula... Cu un etaj mai sus, secţia asamblare. Aici lucrează multe femei. E un atelier fruntaş.

Gândul lui Vlaicu trecea din atelier în atelier, şi în fiecare atelier găsea oamenii cu care laolaltă muncise şi luptase. Cu cât îşi aducea mai mult aminte de tovarăşii lui, parcă şi uriaşul din faţa lui putea fi mai lesne cuprins. Descoperi marea forţă care circula prin toate arterele fabricii. Nu era singur. Şi pricepu în ce constă forţa întreprinderii pe care avea să o conducă...

...Vlaicu se opri în mijlocul drumului. Câtă dreptate a avut Stancu: forţa noastră constă în oameni.

Bucuros, grăbi pasul spre casă. Tina îl aştepta... Avea atâtea să-i spună...

Lei 55